

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาผลของการใช้หนังสือการ์ตูนประกอบการสอนจริยศึกษา ที่มีต่อมโนทัศน์ทางจริยธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และเพื่อศึกษาความคิดเห็น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการใช้หนังสือการ์ตูนประกอบการสอน ผู้วิจัยได้ศึกษา ทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐาน รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางที่จะทำวิจัยเรื่องนี้ให้ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ข้อมูลต่าง ๆ ที่ศึกษาได้เสนอแนะตามลำดับหัวข้อดังนี้ ความหมายของมโนทัศน์ จริยธรรม และมโนทัศน์ทางจริยธรรม ประเภทของมโนทัศน์และกระบวนการในการสร้าง มโนทัศน์ การปลูกฝังจริยธรรมในเด็ก ทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวกับการสอนจริยธรรม การจัดการเรียนการสอนจริยศึกษา จริยธรรมในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ผลการวิจัยความมีมโนทัศน์ทางจริยธรรมของนักเรียนในรูปแบบ ต่าง ๆ ความหมายของการ์ตูน วัฒนาการของหนังสือการ์ตูนและวัฒนาการของการ์ตูนใน ประเทศไทย ความสนใจของเด็กในการอ่านหนังสือการ์ตูน และการนำการ์ตูนไปใช้ในการ การเรียนการสอน รูปแบบ และประเภท และประโยชน์ของหนังสือการ์ตูน การประเมินผล การ์ตูนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ความหมายของมโนทัศน์ จริยธรรม และมโนทัศน์ทางจริยธรรม

ความหมายของมโนทัศน์

มโนทัศน์ มาจากคำภาษาอังกฤษว่า concept ในคำภาษาไทยมีผู้ใช้หลายคำ คือ สิ่งกับ มโนทัศน์ มโนคติและความคิดรวบยอด แต่ในที่นี้ผู้วิจัยใช้คำว่า "มโนทัศน์" เพื่อให้ สอดคล้องกับชื่อเรื่องที่ทำวิจัย

มโนทัศน์ (concept) เป็นเรื่องของกระบวนการคิดที่เกิดขึ้นภายในสมองของแต่ละคน จึงยากที่จะศึกษาให้ทราบได้อย่างชัดเจน นักการศึกษา นักจิตวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้ให้ความหมายของความคิดรวบยอดไว้ต่าง ๆ กัน ทั้งนี้แล้วแต่ว่าใครจะมองมโนทัศน์ไปใน แง่มุมใด เช่น

คาร์เตอร์ กูด (Carter V. Good 1973) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับ มโนทัศน์
ไว้ใน Dictionary of Education ว่า มโนทัศน์ คือ

1. ความคิดหรือสัญลักษณ์ของส่วนประกอบหรือลักษณะร่วมที่สามารถแยกออกเป็นกลุ่มหรือประเภทได้
2. สัญลักษณ์เชิงความคิดทั่วไป หรือเชิงนามธรรมที่เกี่ยวกับสถานการณ์ กิจการหรือวัตถุ
3. ความคิด ความเห็น หรือมโนภาพ

กิลฟอร์ด (Guilford 1952) ได้ให้ความหมายว่า มโนทัศน์เป็นสัญลักษณ์ชนิดหนึ่ง
ที่เราได้จากประสบการณ์ในการที่ได้พบเห็นสิ่งต่าง ๆ เป็นพวก ๆ ในพวกหนึ่ง ๆ จะมีลักษณะ
ร่วมอยู่

เดอเซ็คโก (De Cecco 1968) ได้อธิบายความหมายของมโนทัศน์ไว้ว่า มโนทัศน์
เป็นกลุ่มของเหตุการณ์หรือสิ่งเร้าที่มีลักษณะบางประการหรือหลายประการร่วมกันอยู่ สิ่งเร้านี้
อาจเป็นสิ่งของ เหตุการณ์ หรือ บุคคลต่าง ๆ ซึ่งเรากำหนดมโนทัศน์สิ่งเหล่านี้ด้วยการ
เรียกชื่อ เช่น หนังสือ นักเรียน รถยนต์ เป็นต้น องค์ประกอบที่ทำให้มโนทัศน์ของสิ่งต่าง ๆ
มีลักษณะเฉพาะ (Attributes) หรือ ลักษณะใหญ่ (Dimension) และลักษณะย่อย
(Values)

บรูเนอร์ (Bruner 1957) ให้ความหมายไว้ว่า มโนทัศน์ คือ ประเภทของสิ่งของ
การกระทำ ความคิดหรือความรู้สึก ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้

แมคโดนัลด์ (McDonald 1959) ให้ความหมายของมโนทัศน์ไว้ว่า มโนทัศน์ คือ
กลุ่มระบบของสิ่งเร้าหรือเหตุการณ์ที่มีลักษณะจำเพาะร่วมกัน กล่าวคือ มโนทัศน์ไม่ใช่เหตุการณ์
ในตัวมันเองแต่เป็นกลุ่มของสิ่งเร้า เหตุการณ์หรือลักษณะจำเพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่แน่นอน
ร่วมกัน

เวลส์ลีย์ (Wesly 1969) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ว่า คือ ประเภทของสิ่งที่มีลักษณะและนามธรรมที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะทั้งหมดของประเภทของวัตถุ และความคิดต่าง ๆ

ลินสมิท และ สตราส (Lindsmith and Strauss 1957) ได้อธิบายว่า มโนทัศน์นั้นใกล้เคียงกับการจัดประเภท (Categories) มาก บางครั้งก็ใช้แทนกันได้ แต่ มโนทัศน์นั้นมีความหมายกว้างกว่าการจัดประเภท เพราะได้รวมการจัดประเภทเข้าไว้ด้วย

ลูน อมรววัฒน์ (ม.ป.ป.) ให้ความหมายของมโนทัศน์ในแง่วิธีสอนสังคมศึกษาว่า มโนทัศน์ คือ การรวบรวมประสบการณ์ต่าง ๆ และพฤติกรรมที่ได้พบจากสิ่งแวดล้อม นำมาสรุปกันเข้าเป็นมโนทัศน์ต่อสิ่งนั้น ๆ

ชัยพร วิชชาวุธ (2520) มีความคิดเห็นสอดคล้องกับ ดี เช็คโก (Dececco) และแมคโดนัล (McDonald) ว่า มโนทัศน์ คือ ความคิดเกี่ยวกับประเภทของสิ่งต่าง ๆ ตามความเข้าใจของแต่ละคน เช่น เข้าใจว่า สิ่งของลักษณะใดเรียกว่า ของแข็ง สิ่งใดเรียกว่า สิ่งมีชีวิต และสิ่งมีชีวิตลักษณะใดเรียกว่า นก คน ลักษณะใดเรียกว่า รัฐบุรุษ การกระทำใดเรียกว่า ร้าง การกระทำใดเรียกว่า ซื่อสัตย์ ความคิดลักษณะใดเรียกว่า วัตถุประสงค์ เป็นต้น จากตัวอย่างจะเห็นว่า มโนทัศน์นั้นเกี่ยวกับการกระทำที่มีสิ่งของก็มี และประเภทของความคิดก็มี

อาคม จันทสุนทร และ บุญเสริม ฤทธาภิรมย์ (2523) (2522) ให้นิยามมโนทัศน์คล้ายกันว่า หมายถึงความเข้าใจที่สรุปรวมเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งอันเกิดจากการได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งนั้นหรือเรื่องนั้นหลาย ๆ อย่าง หลาย ๆ แบบ แล้วได้ใช้คุณลักษณะของสิ่งนั้นหรือเรื่องนั้นมาจัดเป็นพวก ให้เกิดความเข้าใจโดยสรุปรวมสิ่งนั้น หรือเรื่องนั้น

นวลเหน็ญ วิเชียรโชติ (2523) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ในภาษานักจิตวิทยาประยุกต์ว่า ความคิดที่เกิดจากการรับรู้ "ลักษณะร่วม" จาก "ตัวอย่าง" หลาย ๆ "ตัวอย่าง"

ของวัตถุ บุคคล เหตุการณ์ ความคิดที่เป็นประเภทเดียวกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความจำเป็นในการสร้าง "กฎ" หรือ "หลักการ" เพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาชีวิต

จากความหมายของมโนทัศน์ ดังได้กล่าวมาแล้ว เป็นความหมายตามแนวทัศนะของนักจิตวิทยาและนักการศึกษาที่ได้ศึกษาและมองมโนทัศน์ไปในแง่มุมต่าง ๆ ผู้วิจัยขอสรุปความหมายของมโนทัศน์ว่า มโนทัศน์ หมายถึง ความคิดที่เกิดจากการรับรู้ รวบรวมประสบการณ์และพฤติกรรม ในลักษณะที่รวมกันได้จากสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ แล้วนำมาเป็นข้อสรุปตามความเข้าใจของแต่ละคน

ความหมายของจริยธรรม

จริยธรรม เป็นคำศัพท์ที่มีความหมายกว้างและมีผู้รู้ให้ความหมายของจริยธรรมแตกต่างกันไป สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้จัดสัมมนาเรื่อง จริยธรรมในสังคมไทย เมื่อวันที่ 28 - 29 เมษายน 2522 ได้มีบุคคลในวงการต่าง ๆ ให้ทัศนะเกี่ยวกับจริยธรรมในสังคมไทย ตลอดจนแนวทางพัฒนาจริยศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

พระราชาวรมุณี (ประยุทธ์ ปยุตโต ป.ธ.9 : 2522) กล่าวว่า จริยธรรม มาจากคำว่าพรหมจรรย์ ซึ่งในพุทธศาสนาหมายถึง มรรค คือ วิธีการปฏิบัติสายกลาง ประกอบด้วยองค์ประกอบ 8 ประการ บางครั้งก็เรียกว่า ไตรสิกขา คือ การศึกษา 3 ประการ อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นทางปฏิบัติเพื่อนำมนุษย์ไปสู่จุดหมายในชีวิต

ดร. สาโรช บัวศรี (2522) ให้ความหมายว่า จริยธรรม คือ แนวทางในการประพฤติตนเพื่ออยู่กันได้อย่างร่มเย็นในสังคม จริยธรรมมีโครงสร้างสำคัญอย่างน้อย 2 ข้อ คือ ศีลธรรม (Moral Value) สิ่งที่ดีเว้น สิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติและคุณธรรม (Ethical Value) สิ่งที่เราควรปฏิบัติซึ่งทั้งสองข้อรวมเรียกกันว่า จริยธรรม

ดร.ระวี ภาวิไล (2522) กล่าวว่า จริยธรรม เป็นหลักกำหนดว่าตนมุ่งอะไรในโลกและพึงปฏิบัติอย่างไร จึงแบ่งจริยธรรมออกเป็น 3 ข้อ คือ รู้จักโลก รู้จักตน และการ

รู้จักทุกข์ รู้จักชีวิต และรู้จักทุกข์ในชีวิต สาเหตุแห่งทุกข์นั้น ทำให้ประจักษ์แจ้งในความสิ้นไป
ในเหตุแห่งทุกข์ และเจริญในคุณธรรม และการปฏิบัติธรรมที่จะทำให้รู้ได้

ดร. ก่อ สวัสดิทานิชย์ (2522) ให้ความหมายว่า จริยธรรม คือ ประมวล
ความประพฤติและ ความนึกคิดในสิ่งที่ดีงามและเหมาะสม จริยธรรมในสมัยก่อนและสมัยปัจจุบัน
ในชนบทและในเมือง ก็มีทั้งดีและเลวเหมือนกัน

นางสมบุรณ์ ศาลยาชีวิน (2522) ให้ความหมายว่า จริยธรรม คือ เชาวน์ปัญญา
ทางสังคมของบุคคล อันได้แก่ การรับรู้ สิ่งเกิดและเข้าใจสถานการณ์และอำนาจของสังคมด้วย
จริยธรรม คือ ความสามารถในการปรับตัวและความคุมตนเองในด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับ
สังคม จริยธรรมของบุคคลจะเจริญงอกงามไปพร้อม ๆ กับสติปัญญา เพราะจริยธรรมคุมถึง
ลักษณะต่าง ๆ ของบุคคลในสังคม อันเกิดจากความเจริญทางสติปัญญาที่งอกงามเมื่อเสริมสร้าง
สังคม

นายจรัส ดวงธิดาร (2522) ให้ความหมายว่า จริยธรรมมีความหมายตามหลัก
พระพุทธรศาสนาว่า เส้นบรรทัดและเครื่องกล่อมเกล่าให้มนุษย์เคลื่อนไหวประพฤติปฏิบัติทาง
กาย วาจา และใจอย่างมีกตัญญู มนุษย์จะมีจริยธรรมได้ต้องศึกษาทางทฤษฎี และการฝึกฝนอบรม
ทั้งโดยตนเองและโดยคนอื่น แนวทางแสดงออกซึ่งจริยธรรมควรจะต้องเป็นไปในทางให้มนุษย์
ช่วยตัวเองก้าวไปสู่สู่ความดีและช่วยคนอื่นได้ด้วย

ดร. ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2522) กล่าวว่า จริยธรรม มีความหมายกว้างอาจ
รวมถึงศีลธรรม ศาสนา กฎหมาย และค่านิยมของแต่ละหมู่ในแง่ของพฤติกรรมศาสนา
จริยธรรม หมายถึง ลักษณะทางจิตใจและสภาวะแวดล้อม ซึ่งทำให้บุคคลทำความดีหรือละเว้น
ความชั่ว สังคมจะอยู่อย่างสงบสุขได้ ถ้าบุคคลทุกคนมีพฤติกรรมรักษาศีลเว้นความชั่ว

นอกจากนี้ ยังมีบุคคลสำคัญได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ คือ

เสฐียร โกเศศ (2515) ได้กล่าวว่า จริยธรรม เป็นเรื่องราวด้วยความประพฤติ
ของคนว่า มีลักษณะที่ควร มี ควรเป็นอย่างไร

ศาสตราจารย์ ดร.พาส์ หันนาคินทร์ (2526) ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง คุณสมบัติทางความประพฤติ (conduct) ที่สังคมมุ่งหวังให้สมาชิกของสังคมนั้นประพฤติตามจริยธรรม เกี่ยวข้องโดยตรงกับความถูกต้องในความประพฤติ ซึ่งมีความหมายถึง การกระทำอย่างเสรีภายในขอบเขตของมโนธรรม อันได้แก่ ความสำนึกในความบังควรที่จะกระทำหรือเป็นหน้าที่ที่จะต้องกระทำของสมาชิกแต่ละคนในสังคมนั้น ๆ ความเปลี่ยนแปลงของจริยธรรมย่อมเกิดขึ้นได้อยู่เสมอ ในเมื่อสภาพการณ์ของการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงในสภาพการณ์ของชีวิต ย่อมทำให้ทัศนคติที่มีต่อจริยธรรมเดิมได้รับการพิจารณาใหม่ เกิดแนวคิดใหม่ขึ้น จริยธรรมเดิมอาจเปลี่ยนแนวทางหรือได้รับการเพิ่มเติม ขยายความให้กว้างขวางพอเพียง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์อันเปลี่ยนไปแล้วนั้น

แสง จันทร์งาม (2522) ได้ให้ความหมายจริยธรรมว่า หมายถึง แนวทางในการประพฤติของแต่ละคนที่แสดงออกมาทางความคิด คำพูด การกระทำ เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข โดยนัยความหมายนี้ จริยธรรมจะประกอบด้วย องค์ประกอบ 2 ประการ คือ

1. ศีลธรรม เป็นการงดเว้นจากการกระทำที่เป็นโทษ
2. คุณธรรม เป็นคุณภาพจิตฝ่ายดี ซึ่งควรปฏิบัติ

สุภา มาลากุล ณ อยุธยา (2518) ได้กล่าวถึง จริยธรรม ว่าเป็นธรรมประจำบุคคลที่ช่วยควบคุมความประพฤติให้ตั้งอยู่ในแนวทางที่ดีงาม ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคม จริยธรรมเป็นเรื่องที่ต้องเรียนรู้ที่ละเอียดละออน้อยนับตั้งแต่วินาทีแรกที่เด็กเกิดมาทราบจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ เด็กจะเรียนรู้คุณธรรมต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองและด้วยการกระทำของผู้ใหญ่ ทั้งที่กระทำต่อเด็กที่แสดงออกโดยทั่ว ๆ ไป ทุกสถาบันมีความสำคัญต่อการกำเนิดของจริยธรรมในเด็กทั้งสิ้น

สุนน อมรวิวัฒน์ (2523) กล่าวไว้ในบทความเรื่อง "การปลูกฝังจริยธรรมในทศวรรษหน้า" ว่า จริยธรรม คือ แนวทางความประพฤติและความนึกคิดที่ดีงามและเหมาะสม เพื่อให้คนอยู่ร่วมกันได้อย่างร่มเย็นในสังคม

ธีระพร อูวรรณโณ (2526) กล่าวไว้ในบทนำ เรื่อง "แล้วเราจะเสริมสร้างจริยธรรมกับคนวัยใด" ได้ให้คำนิยามของจริยธรรมว่า จริยธรรม หมายถึง ระบบของกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกการกระทำที่ดีจากการกระทำที่ชั่ว การกระทำที่ถูกจากการกระทำที่ผิด และการกระทำที่ควรจากการกระทำที่ไม่ควร

คาร์เตอร์ วี กู๊ด (Carter V. Good 1965) ก็ยังได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง การปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์ หรือมาตรฐานของความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม

โคลเบอร์ก (Kohlberg 1969) ก็ได้กล่าวถึงจริยธรรมในลักษณะเดียวกันว่าเป็นความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดีเป็นเกณฑ์ และมาตรฐานของการประพฤติในสังคมซึ่งบุคคลจะพัฒนาขึ้นมาจนกระทั่งมีพฤติกรรมเป็นของตนเอง โดยสังคมจะเป็นตัวตัดสินของการกระทำว่าเป็นการกระทำถูกหรือผิด

ความหมายของมโนทัศน์ทางจริยธรรม

จากความหมายจริยธรรม ดังกล่าวมาแล้วพอสรุปได้ว่า แนวทางในการประพฤติดี ประพฤติชอบ ทั้งต่อตนเอง ผู้อื่นและต่อสังคม อันจะก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และในการประพฤติปฏิบัตินั้นต้องยึดหลักของความดีเป็นแกนในการกระทำ

จากความหมายของ "มโนทัศน์" และ "จริยธรรม" ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยพอที่จะสรุปได้ว่า มโนทัศน์ทางจริยธรรมหมายถึง ความคิดโดยสรุปรวมเกี่ยวกับหลักหรือแนวทางในการประพฤติที่เหมาะสมและดีงามเพื่อบรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่าที่พึงประสงค์ ซึ่งบุคคลควรยึดถือต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสังคม

จากความหมายดังกล่าว จะเห็นว่าจริยธรรมเป็นกลไกอันหนึ่งของสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในสังคม การแก้ไขปัญหา จริยธรรมจึงควรแก้ไขโดยใช้ระบบการศึกษาและระบบอื่น ๆ ของสังคมพร้อม ๆ กัน ดังนั้นจริยธรรมกับการศึกษามีความสัมพันธ์กัน คือการศึกษาเป็นการปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรมให้แก่บุคคลให้แก่บุคคลในระดับปัญญากับทัศนคติและมีส่วนในการสร้างจริยธรรมในเชิงพฤติกรรม เนื่องจากมีความแตกต่างระหว่างค่านิยมทางจริยธรรม

ซึ่งเป็นอุดมคติกับความสำนึกทางจริยธรรมและจริยธรรมทางพฤติกรรม ดังนั้นการแก้ไขปัญหาจริยธรรมจึงจำเป็นต้องแก้ไขให้ตรงจุด

ประเภทของมโนทัศน์และกระบวนการในการสร้างมโนทัศน์

รัสเซล (Russell, 1961) ได้แบ่งมโนทัศน์ออกเป็น 8 ชนิด ดังนี้

1. มโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ (Mathematic Concept) คือ มโนทัศน์เกี่ยวกับจำนวนเลข การวัดซึ่งมีอยู่เสมอในชีวิตประจำวัน
2. มโนทัศน์ในเรื่องเวลา (Concept of Time) เช่น กลางวัน กลางคืน เช้า สาย บ่าย เย็น และฤดูต่าง ๆ มโนทัศน์ในเรื่องเวลาเป็นนามธรรมมาก
3. มโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Concept) เป็นมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับเวลาและน้ำหนักรวมอยู่ด้วย เพราะวิทยาศาสตร์ขึ้นอยู่กับการวัดที่แน่นอนเกี่ยวกับเวลาน้ำหนักและปรากฏการณ์อื่น ๆ
4. มโนทัศน์เกี่ยวกับตนเอง (Concept of self) คือ การที่บุคคลใด ๆ มีความรู้สึก มีความคิดว่าตัวเขาเป็นอะไร เป็นใคร เป็นอย่างไร
5. มโนทัศน์ทางสังคม (Social Concept) เช่นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ชุมชน ประชาธิปไตย ศิลธรรม และพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น ความซื่อสัตย์ เป็นต้น
6. มโนทัศน์ทางสุนทรียภาพ (Aesthetic Concept) มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับมโนทัศน์ของความสวยงาม และขึ้นอยู่กับมโนทัศน์ทางสังคม ตัวอย่างเช่น สุนทรียภาพในภาพเขียนรูปภาพ ดนตรี เป็นต้น
7. มโนทัศน์เกี่ยวกับความขบขัน (Concept of Humour) ซึ่งมีพัฒนาการอยู่ในขอบข่ายของสังคมซึ่งอาศัยอยู่เป็นที่ตั้ง บางสิ่งเป็นสิ่งขบขันของสังคมหนึ่ง แต่ไม่ขบขันในอีกสังคมหนึ่ง
8. มโนทัศน์เกี่ยวกับเรื่องอื่น ๆ (Miscellaneous Concepts) เช่น เกี่ยวกับความตาย เพศ สงคราม ฯลฯ

ส่วน บุญเสริม ฤทธาภิรมย์ (2523) ได้แบ่งมโนทัศน์ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. มโนทัศน์ที่มีลักษณะร่วมกัน เป็นประเภทของมโนทัศน์ที่มีอยู่เป็นส่วนใหญ่ เรียนรู้ได้ง่าย มีลักษณะร่วมกันอยู่หลายอย่าง

2. มโนทัศน์ที่เป็นเชิงสัมพันธ์ เป็นมโนทัศน์ที่ต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกหรือส่วนร่วมของกลุ่มมาพิจารณาคุณลักษณะหรือคุณค่าที่ผิดแผกแตกต่างกัน แต่สมาชิกหรือส่วนประกอบมีความสัมพันธ์กันบางลักษณะ

3. มโนทัศน์ที่เป็นเชิงวิเคราะห์ เป็นมโนทัศน์ที่มีอยู่บนพื้นฐานของคุณลักษณะที่สังเกตได้จากส่วนของวัตถุ สิ่งของ เรื่องราว แต่ละอย่างภายในกลุ่ม ซึ่งละเอียดซับซ้อนกว่าความคิดรวบยอดเชิงสัมพันธ์

กระบวนการในการสร้างมโนทัศน์

ในการสอนให้เด็กเกิดมโนทัศน์ได้นั้น การศึกษาเรื่องกระบวนการในการสร้างมโนทัศน์เป็นสิ่งสำคัญ นักการศึกษาและนักจิตวิทยา ได้กล่าวถึงกระบวนการในการสร้างมโนทัศน์ไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

โลเวล (Lovell, 1966) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า กระบวนการของการแยกย่อย (Abstraction) เป็นจุดสำคัญของการสร้างมโนทัศน์ ซึ่งได้แก่การรวมลักษณะเด่นของวัตถุหรือเหตุการณ์ในสิ่งแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์กัน เด็กจะสร้างมโนทัศน์ได้ก็ต่อเมื่อเขาสามารถที่จะแยกแยะ (Discriminate) คุณสมบัติของวัตถุหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จากนั้นสามารถสรุปครอบคลุม (Generalize) ออกไปในลักษณะที่ร่วมกันอยู่ของสิ่งที่เขาค้นพบได้

เฮลลอค (Hurlock, 1964) มีความเห็นว่าขั้นสำคัญที่สร้างมโนทัศน์นั้น บุคคลนั้นจะต้องมีความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ (Relationship) ของการเรียนรู้ ต้องสามารถให้เหตุผลว่าการรับรู้ที่ได้จากการตีความหมายแล้ว มีลักษณะใดที่เหมือนกัน และมีลักษณะใดแตกต่างกันบ้าง ทั้งสามารถจัดกลุ่มของสิ่งเข้าให้เป็นพวกเดียวกันและต่างพวกกันได้

รัสเซล (Russel, 1956) ได้กล่าวถึงกระบวนการสร้างมโนทัศน์ว่า เป็นผลมาจากการรับรู้ ความจำ และจินตนาการ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมภายนอกและภายในอินทรีย์ ได้แก่ องค์ประกอบทางอารมณ์ ความตึงเครียด ความต้องการหรือปัญหาที่ต้องแก้ไข การที่จะสร้างมโนทัศน์ได้นั้น จะต้องผ่านกระบวนการ 3 ขั้น คือ การแยกแยะ การแยกย่อย และการสรุป

ครอบคลุมกระบวนการทั้ง 3 นี้ จะต้องเกิดขึ้นอย่างประสมประสานกัน และเกิดขึ้นในระหว่างที่มีการรับสัมผัส (Sensory impression) การทำงานของกล้ามเนื้อ การใช้กล้ามเนื้อ การตั้งคำถาม การอ่านและการแก้ปัญหา ซึ่งทั้งหมดนี้จะร่วมกันเข้าเป็นโครงสร้างมโนทัศน์

โปเดล (Podell 1958) ได้แบ่งกระบวนการสร้างมโนทัศน์ออกเป็น

2 กระบวนการ คือ

1. การมองเห็นลักษณะรวม (Composite Photograph) คือ การที่ผู้เรียนสามารถมองเห็นหรือเข้าใจลักษณะรวมของวัตถุ หรือสถานการณ์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยผู้เรียนมิได้ทำกิจกรรมเพื่อค้นหาโมทัศน์มากนัก เช่น เด็กคนหนึ่งเห็นสุนัขขม่อม ๆ ทั้งที่สุนัขเหล่านั้นเป็นชนิดที่แตกต่างกัน เด็กก็จะสามารถมองเห็นลักษณะรวมของสุนัขได้ ครึ่งต่อไปถ้าเขาเห็นสัตว์เช่นนี้อีก เขาก็ทราบว่าเป็นสัตว์ประเภทเดียวกัน

2. การกระทำกิจกรรมเพื่อค้นหาโมทัศน์ (Active Search) คือ การที่ผู้เรียนต้องทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อค้นหาโมทัศน์ โดยที่ผู้เรียนคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าว่าลักษณะรวมของสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้คืออะไร แล้วจึงค่อยทำกิจกรรมเพื่อเป็นการทดสอบการสร้างมโนทัศน์แบบนี้ ผู้เรียนไม่ได้ขี้เกียจ ๆ แต่ต้องมีการกระทำกิจกรรมอยู่เสมอ

ออสูเบล และ ซัลลิแวน (Ausubel and Sullivan, 1970) ได้สรุปกระบวนการทางจิตวิทยา ที่เกี่ยวกับการสร้างมโนทัศน์ไว้เป็นลำดับขั้น ดังนี้

1. วิเคราะห์และแยกแยะความแตกต่างของกระบวนการสิ่งเร้า
2. ตั้งสมมุติฐานโดยพิจารณาถึงลักษณะรวมของส่วนย่อย (Element) ในการขบ
ย่อนั้น
3. ทดสอบสมมุติฐานที่สร้างขึ้นในสถานการณ์หนึ่ง ๆ
4. เลือกข้อสมมุติฐานที่สามารถรวมกลุ่มสิ่งเร้า ซึ่งมีลักษณะบางประการร่วมกัน
5. หาลักษณะจำเพาะของสิ่งเร้ามาสัมพันธ์กับแนวความคิดของตน
6. แยกแยะความแตกต่างระหว่างมโนทัศน์ที่รับมาใหม่กับมโนทัศน์ที่มีอยู่แล้ว เพื่อ
หาความสัมพันธ์กัน
7. สรุปครอบคลุมลักษณะจำเพาะของมโนทัศน์ใหม่ ให้ครอบคลุมไปยังสมาชิกทุก ๆ
หน่วยภายในกลุ่ม

8. คิดหาสัญลักษณ์ที่เหมาะสมกับประเพณีนิยมและวัฒนธรรมมาเป็นตัวแทนของ มโนทัศน์ที่รับมาใหม่ เพื่อเป็นสื่อกลางในการทำความเข้าใจกับมโนทัศน์นั้น ๆ ได้ตรงกัน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการถ่ายทอดมโนทัศน์ไปสู่วัฒนธรรมอื่น ๆ

จากแนวความคิดเกี่ยวกับการสร้างมโนทัศน์ที่กล่าวมานอสรุปได้ว่า การสร้างมโนทัศน์ เป็นกระบวนการคิดภายในสมองที่บุคคลสามารถแยกแยะ และรวมหมวดหมู่ของวัตถุหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ เข้าเป็นพวกเดียวกัน โดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าต่าง ๆ และขยายไปใช้กับสิ่งเร้าใหม่ที่มีลักษณะร่วมของสิ่งของ หรือเหตุการณ์เหล่านั้น

การปลูกฝังจริยธรรมในเด็ก

การปลูกฝังและหล่อหลอมให้เด็กเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมนั้น จะต้องมีการดำเนินงานร่วมมือกันทุกฝ่าย ทั้งนอกโรงเรียนและในโรงเรียน ด้วยความเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ในเรื่องของหัวข้อจริยธรรม หรือมโนทัศน์ของจริยธรรมจะต้องตรงกันทั้งสังคมนอกโรงเรียนและในโรงเรียนด้วย เพื่อให้การปลูกฝังจริยธรรมมีลักษณะคงตัว คือเป็นที่ยอมรับโดยปราศจากข้อสงสัย หรือเป็นไปเพื่อความอยู่รอดของตนเองและสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ จึงจำเป็นจะต้องมีการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่นักเรียนโดยเร่งด่วน

ในการปลูกฝังจริยธรรมให้กับเด็กนั้น ได้มีผู้เสนอแนวทางไว้หลายวิธี

ถาวร กองคิด (2527) ชำ เลียง วุฒิจันทร์ (2524) พันสี หันนาคินทร์ (2526) พระราชวรมณี (2528) และ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2522) ได้เสนอวิธีการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรม นอสรุปได้ดังนี้

1. ไม่จดจำเนื้อหา เน้นการปฏิบัติ ต้องสร้างครีธาให้เกิดแก่จริยธรรมนั้น เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ
2. ผู้สอนควรมีความรู้ความเข้าใจในจริยศึกษาอย่างแท้จริง มีกลวิธีการในการถ่ายทอด รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา และการเป็นตัวอย่างที่ดีงาม
3. ต้องตระหนักว่า การปลูกฝังคุณธรรมให้กับเด็กเป็นหน้าที่ของทุกคน นับตั้งแต่บิดา มารดา ผู้ปกครอง ญาติผู้ใหญ่ และสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัว พระสงฆ์ สื่อมวลชนต่าง ๆ ซึ่งเด็กจะเรียนรู้ ด้วยการสังเกตและเลียนแบบ

4. การปลูกฝังคุณธรรมให้กับเด็กจะต้องคำนึงถึงวัย และขั้นตอนการพัฒนาจริยธรรมของเด็ก โดยอาศัยการพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก
5. การใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนให้เกิดความคล้อยตาม
6. ถือหลักธรรมและจริยธรรมนั้นสัมพันธ์กันทั้งหมด สร้างคุณธรรมหลักขึ้นมา โดยมีเป้าหมายว่าจะให้มีอะไรบ้าง ต่อจากนั้นคุณธรรมอื่น ๆ จะตามมา
7. จริยธรรมจะต้องมีพร้อมในด้านบวก คือ ควรจะมีเพิ่มขึ้น ๆ และด้านลบ คือ ในส่วนที่จะต้องลด ละ เลิก

วิจิตร ลิณสิริ (2522) ได้ให้ข้อเสนอแนะถึงวิธีการสอนเพื่อปลูกฝังจริยธรรมว่า วิธีหนึ่งที่น่าจะใช้สอนได้ คือ วิธีการสอนที่เน้นปฏิบัติ โดยการสอนตามระดับดังนี้

- ระดับแรก คือ สอนให้จำ
- ระดับที่ 2 คือ สอนให้เข้าใจ
- ระดับที่ 3 คือ สอนให้สำนึก
- ระดับที่ 4 คือ สอนให้นำไปปฏิบัติ ประยุกต์ใช้ให้ถูกต้อง
- ระดับที่ 5 คือ สอนให้คิดเป็นนิสัย

นอกจากวิธีการปลูกฝังจริยธรรมที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น ยังมีแนวคิดและนวัตกรรมการใหม่ในการปลูกฝังจริยธรรมที่เสนอโดยนักการศึกษาและนักจิตวิทยาที่แตกต่างกัน 4 วิธี (ชัยพร วิชชาวุธ และ ชีระพร อูวรรณโณ 2530)

1. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการกระจ่างค่านิยม (Value Clarification ย่อว่า VC) ถือว่าค่านิยมคือหลักการประพฤติดปฏิบัติตนต่อสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคลถือว่าดีงามถูกต้อง และควรแก่การยึดถือ กระบวนการ VC มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนค้นพบด้วยตนเองว่า หลักการประพฤติดปฏิบัติของตนเองต่อสิ่งต่าง ๆ เป็นอย่างไร และหลักการที่ดีที่ถูกต้องควรตามทรรคนะของตนเป็นอย่างไร

วิธีการปลูกฝังจริยธรรมตามแนวความคิดพื้นฐานของนักทฤษฎี VC คือ การช่วยให้นักเรียนเกิดความกระจ่างในความเชื่อในทัศนคติในพฤติกรรมและในความรู้สึกของตนเอง หน้าที่ของครูในการปลูกฝังค่านิยม คือ การชี้แนะหรือจัดการให้มีการชี้แนะเพื่อให้นักเรียนเกิดการจุกคิดขึ้นมาว่า ความเชื่อทัศนคติ พฤติกรรม และความรู้สึกของคนที่มีต่อสิ่งหนึ่ง ๆ

2. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผล (Moral Reasoning ย่อว่า MR) มีแนวคิดพื้นฐานตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก จริยธรรมหมายถึงกฎเกณฑ์ในการตัดสินความถูกต้องของการกระทำ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ที่ขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางปัญญาของผู้พันกับอายุของบุคคล

วิธีปลูกฝังจริยธรรมตามทฤษฎีของทฤษฎี MR คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีกฎเกณฑ์การตัดสินความถูกต้องด้วยเหตุผลในระดับสูง และอย่างน้อยก็ให้อยู่ในระดับกฎเกณฑ์สังคมตามทฤษฎีนี้ การพัฒนาจริยธรรม ไม่อาจกระทำด้วยการสอน ไม่อาจกระทำด้วยการแสดงตัวอย่างให้ดู จริยธรรมพัฒนาขึ้นมาด้วย การนึกคิดของแต่ละคนตามลำดับขั้นและตามระดับพัฒนาการทางปัญญาซึ่งผู้พันกับอายุ กิจกรรมที่เป็นหัวใจของการพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎี MR ในการปลูกฝังจริยธรรมในชั้นเรียน คือ การอภิปรายแลกเปลี่ยนทรรศนะ

3. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการปรับพฤติกรรม (Behavior Modification ย่อว่า BM) วิธีการของ BM ตั้งอยู่บนรากฐานของความเชื่อว่าพฤติกรรมของคนเราถูกควบคุมโดยเงื่อนไขการเสริมแรงและเงื่อนไขการลงโทษ

วิธีการปลูกฝังจริยธรรมตามความคิดนี้ หากต้องการปลูกฝังพฤติกรรมใดก็ต้องจัดเงื่อนไขต่าง ๆ เพื่อให้ผู้กระทำพฤติกรรมนั้นได้รับแรงเสริม และถ้าหากต้องการลดพฤติกรรมใด ก็ต้องจัดเงื่อนไข เพื่อให้ผู้กระทำพฤติกรรมนั้นไม่ได้รับแรงเสริม

4. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning ย่อว่า SL) ถือว่าจริยธรรมเป็นความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์สำหรับการประเมินความถูกต้องของพฤติกรรม มีแนวความคิดพื้นฐานว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนหนึ่งเกิดจากประสบการณ์ตรงของตนเอง ส่วนหนึ่งเกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น อีกส่วนหนึ่งเกิดจากการฟังคำบอกเล่าและการอ่าน บันทึกของผู้อื่น การเรียนรู้ประเภทหลังนี้ ช่วยให้มนุษย์มีความรู้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง

วิธีปลูกฝังจริยธรรม โดยการจัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งได้แก่ตัวอย่างและคำบอกให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อว่าพฤติกรรมอะไรนำไปสู่ผลกรรมอะไร และผลกรรมนั้นน่าปรารถนาเพียงไร การจัดเงื่อนไขสิ่งแวดล้อมทางสังคมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้จริยธรรมนี้ จะต้องจัดให้มีความสอดคล้องกันทั้งประสบการณ์ตรง ตัวอย่างและคำบอก และถ้าหากคำบอกมี

ลักษณะเป็นการชี้แนะให้ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์ต่าง ๆ จากประสบการณ์ตรงและจากตัวอย่างประชากรที่ประสบด้วยแล้ว การเรียนรู้ก็จะเกิดในลักษณะที่ตรงเป้าและมีประสิทธิผลมากขึ้น

ในปี พ.ศ. 2522 กรมวิชาการ (2523) ได้ริเริ่มโครงการวิจัยการศึกษา จริยธรรมไทยขึ้น โดยแบ่งแผนงานออกเป็น 4 แผน โดยแผนที่ 4 ได้ดำเนินการตามแผนงาน เริ่มโดยการพิจารณารูปแบบการสอนที่จะนำมาทดลองใช้ได้รูปแบบการสอนที่จะนำมาทดลองใช้เป็น 2 แบบ คือ การปรับพฤติกรรมและการสอนเสริมสร้างเจตคติ โดยทดลองกับนักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยสรุปว่า รูปแบบการสอนโดยการปรับพฤติกรรมได้ผลเหนือกว่ารูปแบบการสอน โดยการสร้างเจตคติในการสอนจริยธรรมระดับประถมศึกษา แต่ในระดับมัธยมศึกษา รูปแบบการสอนทั้ง 2 รูปแบบให้ผลไม่แตกต่างกันและในระดับการศึกษาทั้ง 2 ระดับ แบบการสอนที่นำมาทดลองใช้ในการวิจัยให้ผลในทางที่ดีมากกว่ารูปแบบการสอนตามปกติ

ทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการสอนจริยธรรม

จากแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ซึ่งมีความมุ่งหมายในเรื่อง จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงงาม เพื่อเสริมสร้างคุณภาพของพลเมือง และเป็นการจัดตามแนวทางที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) ทั้งนี้เพื่อแก้ไขปัญหาด้านจริยธรรมของชาติ โดยเฉพาะวัยก่อนประถมศึกษาและวัยประถมศึกษา เพราะเด็กทั้งสองวัยนี้อยู่ในระยะเริ่มต้นที่จะเรียนรู้กฎเกณฑ์ทางจริยธรรมและแนวทางประพฤติปฏิบัติ ที่จะ เป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาทางจริยธรรมของเด็กในวันข้างหน้า (ธีรพร อูวรรณโณ, 2526)

การจัดจริยศึกษาในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ได้จัดวิชาจริยศึกษา อยู่ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพด้านจริยธรรม ศิลปวัฒนธรรม พลศึกษา และความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันโดยสงบสุขเป็นสำคัญ และได้กำหนดวัตถุประสงค์ เฉพาะการสอนจริยศึกษาไว้ 2 ข้อ คือ (ชำเลียง วุฒิจันทร์, 2524)

1. ให้สามารถควบคุม กาย วาจา ใจ อยู่ในขอบเขตที่พึงงาม ไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น ทั้งสามารถสร้างประโยชน์แก่ตนและสังคมได้

2. ให้มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนและปฏิบัติได้จนเป็นนิสัย

การสอนจริยธรรมในปัจจุบันเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจจากนักวิชาการสาขาต่าง ๆ เช่น นักการศึกษา นักจิตวิทยา และผู้รู้ ได้เสนอทฤษฎีแนวคิดพื้นฐานและแนวคิดใหม่ในการพัฒนาจริยธรรมพอสรุปที่แตกต่างกัน 4 วิธี คือ

1. การพัฒนาจริยธรรมด้วยการกระจ่างค่านิยม
2. การพัฒนาจริยธรรมด้วยเหตุผล
3. การพัฒนาจริยธรรมด้วยการปรับพฤติกรรม
4. การพัฒนาจริยธรรมด้วยการเรียนรู้ทางสังคม

1. การพัฒนาจริยธรรมด้านการกระจ่างค่านิยม (Value Clarification)

ผู้เสนอแนวความคิดนี้ คือ ราห์ส และ ไชมอน (Raths, Earmin and Simon 1966) เชื่อว่า ค่านิยมที่มีความหมายตรงกับจริยธรรม โดยถือว่าค่านิยมคือหลักการประพฤติปฏิบัติตนต่อสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคลถือว่าดีงามถูกต้องและควรแก่การยึดถือ ซึ่งจะเกิดจากการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลและจะแสดงออกมาในรูปของความเชื่อ ทศคติ พฤติกรรม และความรู้สึกของแต่ละคน และได้เสนอเกณฑ์ 7 ประการ สำหรับการตัดสินว่าพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นได้สะท้อนค่านิยมของบุคคลนั้นหรือไม่ เกณฑ์ทั้ง 7 ประการนี้ ได้แก่

การเลือกค่านิยม

1. เลือกอย่างอิสระ
2. เลือกจากแนวทางต่าง ๆ
3. เลือกหลังจากที่ได้พิจารณาถึงผลที่จะเกิดจากทางเลือกแต่ละอย่าง

การเห็นคุณค่าในค่านิยม

4. มีความสุขกับสิ่งที่ได้เลือกนั้น
5. เต็มใจที่จะยึดมั่นในสิ่งที่เลือกนั้นโดยเปิดเผย

การปฏิบัติตามค่านิยม

6. ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งกับสิ่งที่เลือกแล้ว
7. ทำสิ่งนั้นซ้ำ ๆ จนกลายเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิต

จะเห็นได้ว่าการพัฒนาจริยธรรมด้วยการกระจ่ายค่านิยมนี้ เน้นที่ความเชื่อในจริยธรรม ของแต่ละบุคคลเป็นส่วนใหญ่ คือ บุคคลมีหน้าที่จะต้องตัดสินใจและเลือกยึดถือจริยธรรมต่าง ๆ โดยการตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งในการเรียนการสอนจริยธรรมด้วยการกระจ่าย ค่านิยม ครูจะมีบทบาทในการชี้แนะเท่านั้น แต่มิได้เป็นผู้กำหนดจริยธรรมที่เห็นว่าถูกต้องให้แก่นักเรียนรับไปปฏิบัติ

ชัยพร วิชชาวุธ และ อีพร อูวรรณโณ (2525) กล่าวไว้ว่า การปลูกฝังจริยธรรม ด้วยการกระจ่ายค่านิยมนี้ ได้แก่ การชี้แนะโดยการตั้งคำถามหรือจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการนึกคิดขึ้นมาว่า ความเชื่อทัศนคติ พฤติกรรมและความรู้สึกของตนที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้น เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของค่านิยมหรือจริยธรรมที่ได้กำหนดไว้หรือไม่

2. การพัฒนาจริยธรรมด้วยเหตุผล (Moral Reasoning)

ผู้เสนอทฤษฎีนี้ คือ โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1977 อ้างถึงใน พรณี สุวัฒน์, 2528) โดยถือว่า จริยธรรม คือ กฎเกณฑ์ในการตัดสินใจความถูกต้องของประพฤติ ซึ่งความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุผลในเรื่องนี้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิดนั้นขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางปัญญา ซึ่งผูกพันกับอายุของบุคคล จึงได้ยึดทฤษฎีการทางปัญญาของเปียเจต์เป็นหลักการสร้างทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม โดยแบ่งพัฒนาการออกเป็น 3 ระดับ ภายในแต่ละระดับ ยังแบ่งพัฒนาการออกเป็น 2 ชั้น รวม 6 ชั้น ดังนี้

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ โคลเบอร์ก

ชั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
ชั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (2-7 ปี) (Punishment and Obedience) ใช้การลงโทษเป็นเหตุผลในการตัดสินใจ	ระดับก่อนเกณฑ์

ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (7 - 10 ปี) (Instrumental Relativist Orientation Level) ใช้การตอบสนองความต้องการของตนเป็นเหตุผล ในการตัดสินใจ	(Pre-Conventional
ขั้นที่ 3 หลักการทำตามผู้อื่นเห็นชอบ (10-13 ปี) (Interpersonal concordance of "good boy nice girl" orientation) ใช้การยอมรับของสังคมเป็นเหตุผลในการตัดสินใจ	ระดับตามกฎหมาย
ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม (13-16 ปี) (Law and Order orientation) ใช้ระเบียบและกฎเกณฑ์ทางสังคมเป็นเหตุผลใน การตัดสินใจ	(Conventional level)
ขั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Social Contract legalistic orientation) ใช้สัญญาสังคม เป็นเหตุผล ในการตัดสินใจ	ระดับเหนือกฎหมาย
ขั้นที่ 6 หลักการฝึกหลักอุดมคติสากล (Universal ethical principle) ใช้หลักการจริยธรรมสากลเป็นเหตุผลในการตัดสินใจ	(Post Conventional Level)

การพัฒนาจริยธรรมด้วยเหตุผลตามแนวคิดของโคลเบอร์ก อยู่ที่การให้นักเรียนได้อภิปรายในหัวข้อปัญหาต่าง ๆ โดยอาศัยเหตุผลเป็นข้อตัดสินว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด กิจกรรมที่ใช้ก็อาจเป็นการแสดงละครหรือบทบาทสมมติ ซึ่งเป็นเรื่องราวที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน

จากนั้นก็จะมีภารกิจปราชัยใช้เหตุผลเพื่อสรุปเป็นหลักประพฤติกฎปฏิบัติที่ทุกคนในกลุ่มยอมรับ
 สิ่งที่ต้องคำนึงสำหรับการสอนวิธีนี้ คือ หลักจริยธรรมที่นำมาสอนนั้นจะต้องนำไปใช้
 ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง และเหมาะสมกับวัยของเด็ก (สุรศักดิ์ หลานมาลา, 2521)

3. การพัฒนาจริยธรรมด้วยการปรับพฤติกรรม (Behavior Modification)

ทฤษฎีนี้มีแนวคิดมาจากทฤษฎีการวางเงื่อนไข (Conditioning) ของ
 สกินเนอร์ (Skinner) ซึ่งมีแนวคิดที่ว่า พฤติกรรมที่แสดงออกมาของบุคคลขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าที่
 ได้รับ หากสิ่งเร้านั้นสร้างความไม่พอใจให้แก่บุคคล พฤติกรรมนั้นก็แสดงออกมาเพิ่มมาก
 ขึ้นหรือคงที่ หากสิ่งเร้านั้นสร้างความไม่พึงพอใจพฤติกรรมที่แสดงออกก็จะลดลง

วิธีการพัฒนาจริยธรรมด้วยการปรับพฤติกรรมนี้ อยู่ที่การกำหนดเงื่อนไขและ
 พฤติกรรมเป้าหมายที่ต้องการ โดยอาศัยตัวเสริมแรงช่วยให้พฤติกรรมเป้าหมายเพิ่มขึ้นหรือ
 ลดลงตามที่ต้องการ

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2524) ได้เสนอขั้นตอนในการจัดกิจกรรมเพื่อปรับ
 พฤติกรรมอยู่ 11 ขั้นตอน คือ

1. กำหนดพฤติกรรมเป้าหมาย
2. เลือกพฤติกรรมเป้าหมาย
3. กำหนดสถานที่ที่จะดำเนินการ
4. รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของพฤติกรรมเป้าหมาย
5. เลือกเทคนิคการปรับพฤติกรรม
6. เลือกตัวเสริมแรงทางบวก
7. การนำเอาโปรแกรมการปรับพฤติกรรมไปใช้ในสถานการณ์จริง
8. สังเกตและบันทึกผลที่เกิดจากการใช้โปรแกรมการปรับพฤติกรรม
9. ประเมินประสิทธิภาพของโปรแกรมการปรับพฤติกรรม
10. การถอดถอนตัวเสริมแรง
11. การติดตามผล

การพัฒนาจริยธรรมด้วยการปรับพฤติกรรมขึ้นอยู่กับ การเลือกจริยธรรม การตัดสินจริยธรรมของครูและการวางเงื่อนไขของครู ซึ่งบางครั้งก็อาจขัดกับสังคม และ หากพฤติกรรมที่ปลูกฝังไว้เป็นจริยธรรมที่ขัดแย้งกับสังคมของเด็ก ผลเสียก็จะเกิดขึ้นตามมา อย่างมาก

4. การพัฒนาจริยธรรมด้วยการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning)

ทฤษฎีนี้เสนอโดย แบนดูรา (Bandura) ถือว่า จริยธรรมเป็นความเข้าใจ เกี่ยวกับกฎเกณฑ์สำหรับการประเมินความถูกต้องของพฤติกรรม ซึ่งกฎเกณฑ์เหล่านี้จะเกิดจากการเรียนรู้ แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนหนึ่งเกิดจากประสบการณ์ของตนเอง ส่วนหนึ่งเกิดจากการฟังคำบอกเล่าและการอ่านสารบันทึกของผู้อื่น การเรียนรู้ประเภทหลังนี้ช่วยให้มนุษย์มีความรู้ว่าจะทำอะไรอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว

ชัยพร วิชชาวุธ และ ชีระพร อวรรณโณ (2525) ได้ให้แนวทางในการพัฒนา จริยธรรมด้วยการเรียนรู้ทางสังคม คือ การจัดประสบการณ์ทั้งทางตรง และทางอ้อม ซึ่งได้แก่ ตัวอย่างและคำบอกให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในพฤติกรรมที่ถูกต้องว่า พฤติกรรมอะไรนำไปสู่ผลกรรมอะไร และผลกรรมเหล่านั้นน่าปรารถนาเพียงไร การจัดเงื่อนไขสิ่งแวดล้อมเพื่อสอนให้เกิดการเรียนรู้ได้นั้น ต้องจัดให้สอดคล้องกันทั้งประสบการณ์ตรงตัวอย่างและคำบอกโดยอาจจัดโดยใช้วิธีการสร้างเงื่อนไขและการเสริมแรง อาจอภิปรายหาเหตุผลหรือการยกตัวอย่าง การปฏิบัติจริงอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้

การจัดการเรียนการสอนจริยศึกษา

สมพงษ์ จิตระดับ (2527) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนจริยศึกษา โดยทั่วไป ครูมักจะเตรียมการสอนโดยคำนึงถึง เรื่องจุดมุ่งหมายของการสอน เนื้อหา กิจกรรม สื่อการสอน และการประเมินผลเป็นส่วนใหญ่ และมีละเลยหรือมองข้ามความสำคัญในการกำหนดมโนทัศน์ทางจริยธรรมของสิ่งที่เรียนรู้ไปเสมอ เป็นผลให้นักเรียนเมื่อจบการเรียนในแต่ละครั้งจะได้แต่เนื้อหาที่สรุปให้สั้นลง แต่จุดมุ่งหมายทางการศึกษาด้านจิตตพิสัย (Affective Domain) ซึ่งเกี่ยวข้องกับความรู้สึกเจตคติ ค่านิยม มโนทัศน์ ที่ต้องการให้นักเรียนได้รับยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร

ลักษณะสำคัญของมโนทัศน์ทางจริยธรรม ที่ สมพงษ์ จิตระดับ (2527) เสนอไว้ ดังนี้

1. เป็นแก่นหรือสาระสำคัญของเนื้อหา ประสบการณ์ทางจริยธรรม
2. เป็นข้อสรุปที่ค่อนข้างจะเป็นนามธรรม (Abstract) สั้น ๆ กระชับรัด สามารถเข้าใจง่าย
3. มีความสมบูรณ์อย่างครบถ้วนในเรื่องของสิ่งที่เรียนรู้มาทั้งหมด
4. ไม่ใช่เนื้อหา (content) คำนิยาม (Definition) กฎ (Law) หรือ คำขวัญ (Slogan)
5. เน้นในเรื่องความรู้สึก คำนิยม เจตคติ มากกว่าพฤติกรรมที่เกิดขึ้น

การสอนจริยศึกษาในลักษณะที่มุ่งสร้าง เสริมมโนทัศน์ทางจริยธรรมให้เกิดกับนักเรียน จะต้องมีการสอน ซึ่ง สมพงษ์ จิตระดับ (2527) ได้เสนอไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การให้ข้อมูล เป็นการนำเข้าสู่บทเรียน โดยการจัดในรูปกิจกรรม การเรียนควบคู่ไปกับการใช้สื่อการสอนบางประเภท เช่น การเล่านิทานประกอบรูปภาพ การเชิดหุ่น การใช้บทบาทสมมติ และสถานการณ์จำลอง เป็นต้น

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์และสร้างความคิด ให้นักเรียนแต่ละคนฝึกฝนการเรียน วิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาได้เป็นความคิดเห็นของตนเอง ให้เกิดขึ้น รู้จักการจัดอันดับ คุณค่าของสิ่งต่าง ๆ

ขั้นที่ 3 การให้เหตุผลและการตัดสินใจ ครูแบ่งกลุ่มย่อยให้นักเรียนได้มีโอกาสตัดสินใจ และเลือกข้อความคิดเห็นของนักเรียนที่สรุปได้หลายประเด็นในขั้นที่ 2 ซึ่งมีเหตุผลและคุณค่าแตกต่างกันไปในขั้นนี้ นักเรียนจะได้รับการฝึกฝนทักษะในเรื่องของการอภิปรายกลุ่มการตัดสินใจ การให้เหตุผล

ขั้นที่ 4 การสรุปและประยุกต์ใช้ เป็นกระบวนการหาข้อสรุปรวมรวมการเรียนรู้ทั้งหมด นำเอาคำตอบและการให้เหตุผลของแต่ละกลุ่มมาเปรียบเทียบกัน และแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมและท้ายสุด คือการที่นักเรียนสามารถหาข้อสรุปของสิ่งเรียนรู้ทั้งหมดได้รับ มโนทัศน์ของเนื้อหา กิจกรรมและประสบการณ์ทั้งหมด

การจบบทเรียนในขั้นนี้มีความสำคัญที่แสดงว่า นักเรียนเกิดการเรียนรู้
 มากน้อยเพียงใด การให้นักเรียนรู้จักหาข้อสรุปทั้งด้านเนื้อหา เจตคติ และการปฏิบัติเป็น
 ทักษะสำคัญที่ต้องฝึกฝน

ขั้นที่ 5 เจตคติของนักเรียน กระบวนการสอนในขั้นนี้เป็นการสร้างให้เกิดตั้งแต่
 การให้ข้อมูลขั้นที่ 1 ตลอดจนคุณลักษณะของครูผู้สอนที่มีแบบอย่างคุณธรรมและปฏิบัติที่ดีงาม
 ถูกต้อง สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่มีผลต่อการสร้างเจตคติของนักเรียน

การปลูกฝังเจตคติทำได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม การรู้จักที่จะปรับ
 กระบวนการสอนให้เหมาะสมกับการสอนแต่ละครั้ง การมีลำดับขั้นในการสร้างเจตคติด้วย
 วิธีการง่าย ๆ หรือขั้นที่สูงขึ้น การเชื่อมโยงคุณธรรมที่ใกล้เคียง และการให้ผู้เรียนได้
 ข้อสรุปที่ชัดเจน มีมโนทัศน์เกี่ยวกับคุณธรรมข้อนั้นอย่างถูกต้อง จะเป็นพื้นฐานต่อการสร้าง
 เจตคติ ค่านิยม วิธีการดำเนินชีวิตของนักเรียนต่อไป

ขั้นที่ 6 การปฏิบัติจริงของนักเรียน นักเรียนได้มีโอกาสคิดเป็น แก้ไขปัญหาใน
 สิ่งที่เคยรู้แล้ว การทำเป็นหรือการปฏิบัติจริง ทำได้ในชั้นสาธิต การทดลองและการนำไป
 ประยุกต์ใช้ ครูควรส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติทางจริยธรรมได้โดยการให้ปฏิบัติจริง
 หลังจากได้รับข้อมูลในขั้นที่ 1 แล้ว ก็อาจจะปฏิบัติเมื่อได้สรุปขั้นที่ 4 แล้ว การจัดกิจกรรม
 เสริมตนเอง (Self Activities) และกิจกรรมเสริมหลักสูตร (Student Activities)
 เป็นกิจกรรมที่ครูให้นักเรียนทำได้โดยไม่จำกัดสถานที่ ควรทำอย่างสม่ำเสมอ สิ่งสำคัญคือ
 การให้นักเรียนได้มีโอกาสเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแสดงออก และความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง
 ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นจริง และเป็นธรรมชาติของแต่ละคน

ขั้นที่ 7 การส่งเสริมและการติดตามผล ครูสามารถใช้ได้ในทุกขั้นตอนของ
 กระบวนการนี้ในรูปของการให้รางวัล สัญลักษณ์การใช้คำพูดยกย่องชมเชย การใช้ภาษา
 ท่าทาง ฯลฯ สำหรับขั้นตอนการเสริมแรงและติดตามผลในขั้นสุดท้ายนี้มุ่งส่งเสริมในรูปแบบ
 ของการปรับพฤติกรรม (Behavior Modification) เป็นหลักเพื่อส่งเสริมและเน้นใน
 เรื่องความต่อเนื่องที่นักเรียนได้รับรู้จากการรับรู้ตั้งแต่ขั้นที่ 1 ถึงขั้นที่ 6 จนเกิดความ
 ตระหนักในคุณธรรมที่ได้รับ การเรียนรู้แล้ว ให้ได้มีการนำไปปฏิบัติจริง มีพฤติกรรมที่พึง
 ประสงค์ จนนักเรียนสามารถแสดงออกและเป็นลักษณะนิสัยที่เกิดขึ้นกับตัวเองอย่างถาวรได้

จริยธรรมในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

กระทรวงศึกษาธิการ ได้พิจารณาเห็นสมควรพัฒนาการเรียนการสอนเกี่ยวกับ พระพุทธศาสนาในระดับประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงให้ปรับปรุงคำอธิบายเนื้อหา สาระพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธ ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งแผนการสอน จริยศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีทั้งหมด 20 แผน รวบรวมเขียนขึ้นจากคุณธรรม 30 คุณธรรม แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1. ส่วนหนึ่งนำไปบูรณาการกับกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมี 4 คุณธรรม จัดเป็น 5 แผน ใช้เวลาทั้งสิ้น 30 คาบ
 - 1.1 มารยาทและนิสัยส่วนบุคคลในการกินนอนขับถ่าย (คุณธรรมข้อ 25)
 - 1.2 การไม่ลองสิ่งเสพติด
 - 1.3 มารยาทในการเคารพ
 - 1.4 ศาสนาที่เรานับถือ
 - 1.5 ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์
2. อีกส่วนหนึ่งเขียนเป็นแผนเฉพาะ จำนวน 15 แผน ใช้เวลาสอน 120 คาบ คือ
 - 2.1 ความรับผิดชอบ
 - 2.2 ความมีระเบียบวินัยและการตรงต่อเวลา
 - 2.3 การทำใจให้สงบ
 - 2.4 การอยู่ร่วมกัน
 - 2.5 ความเมตตากรุณา
 - 2.6 ความซื่อสัตย์สุจริต
 - 2.7 ความเพียร เป็นทางแห่งความสำเร็จ
 - 2.8 ความอดทนอดกลั้น
 - 2.9 ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
 - 2.10 ความมั่นใจเป็นธรรมไม่ลำเอียง
 - 2.11 ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว
 - 2.12 วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น

- 2.13 ความกล้าหาญ
- 2.14 การยอมรับความเปลี่ยนแปลง
- 2.15 ความจงรักภักดี

เนื้อหาพระพุทธศาสนาในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้ครอบคลุมคุณธรรมในกิจกรรมจริยศึกษาทั้งหมด โดยเพิ่มเติมเนื้อหาสำหรับ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 ดังนี้ คือ ให้ใช้คำอธิบายเรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ศรัทธา ในคุณพระรัตนตรัย และพุทธศาสนาสถาปัตยกรรม การบริหารจัดการ และเจริญปัญญาและศาสนานิเวศน์ คำอธิบายจริยศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา นั้นมีลักษณะ เช่นเดียวกับกับกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาอื่น ๆ เช่น การบรรยาย การอธิบาย การตั้งปัญหา การศึกษาค้นคว้า รายงาน การอภิปราย การโต้วาที การสัมภาษณ์ การสังเกต การเล่าประสบการณ์ การเขียนแสดงความคิดเห็น การแสดงละครบทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง กรณีตัวอย่าง การเรียนจากข่าวและเหตุการณ์ การใช้สื่อประกอบ เช่น หุ่น นิทาน เพลง เกม นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการเรียนการสอนที่นำแนวพุทธวิธีสอนมาใช้ โดยจัดขั้นตอนกิจกรรมอย่างมีระบบ เช่น วิธีการสอน โดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ วิธีการสอนตามหลักเหตุผล วิธีการสอนตามกระบวนการเผชิญสถานการณ์ วิธีการสอนแบบธรรมสภาจณา วิธีการสอนแบบปุจฉาวิสัชนา วิธีการฝึกสติ วิธีฝึกสมาธิภาวนา ตลอดจนวิธีการปฏิบัติตามประเพณีพิธีกรรมที่ถูกต้อง

หลักสูตรประถมศึกษา ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้ยกร่างขึ้นนั้น ได้มีการวิเคราะห์ และสำรวจเพื่อดูว่าประเทศชาติบ้านเมืองของเรานั้นมีสิ่งใดบ้างที่เป็นจุดอ่อนที่ต้องการแก้ไข ซึ่งก็ได้ระบุไว้ให้เป็นคุณสมบัติบางประการที่จะต้องเน้นให้แก่เด็กอย่างชัดเจน การสร้างเสริม สิ่งเหล่านี้สามารถทำได้โดยอาศัยการเรียนการสอนของกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ซึ่งจะเน้น ในสิ่งต่อไปนี้

1. ความเสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ตัว
2. ความมีวินัยในตนเอง และมุ่งมั่นทำงานให้สำเร็จ

3. ความขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์ และอดทน เป็นคุณสมบัติรวมหลาย ๆ อย่าง เพราะถ้ามีแต่วินัย เสียสละ แต่เป็นคนเกียจคร้าน ไม่มีความซื่อสัตย์สุจริตแล้ว เราจะไม่สามารถรักษาอาชีพโดยของเราได้

4. การรู้จักคิด วิचारณ์ และรู้จักตัดสินใจอย่างมีเหตุผล แทนที่จะใช้กฎหมาย ใช้อารมณ์ ใช้อำนาจบาตรใหญ่ หรือใช้สิ่งที่เป็นความเคยชิน เป็นเครื่องตัดสินใจในชีวิต

5. ความมีขันติธรรมต่อคำวิจารณ์ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ร่วมกันในระบอบประชาธิปไตย

6. ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักยกย่องผู้อื่น ปัจจุบันคนไทยยังขาดสิ่งนี้มาก เช่น ใครทำดีคนส่วนใหญ่มักจะอิจฉา ซึ่งความรู้สึกเช่นนี้ ย่อมไม่เป็นผลดีในการสร้างความสามัคคีในหมู่เหล่า ฉะนั้นความมีน้ำใจนักกีฬา ใจกว้าง ยอมรับผิด เมื่อทำผิด ให้อภัยในสิ่งที่ควรให้อภัย จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นยิ่ง

7. การรู้จักทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ โดยรู้จักเป็นผู้ให้ ผู้รับ ผู้นำ และเป็นผู้ตามที่ดี

8. การประหยัดก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องสร้างให้เกิดในตัวเด็ก เพราะปัจจุบันคนที่รู้จักประหยัดมักจะสร้างอนาคตของตนเองได้ และจะมีชีวิตสุขสบายในภายหลัง ความหรูหราฟุ่มเฟือย และการเอาแบบอย่างคนมั่งมีจะทำให้คนมีชีวิตอยู่อย่างไม่เป็นสุข และเกิดปัญหาขึ้นในภายหลัง ควรจะได้ชี้แนะให้เด็กเห็นและ เกิดความเข้าใจเป็นอย่างดีว่าควรจะปฏิบัติตนอย่างไร จึงจะทำให้ตนเองมีชีวิตที่สงบสุขได้

ผลการวิจัยความมีมโนทัศน์ทางจริยธรรมของนักเรียนในรูปแบบต่าง ๆ

ชาลี ลัทธิต ได้ศึกษาคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองดีบางประการ จากนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ชาลี ลัทธิต, 2527) โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 291 คน และกำหนดคุณธรรมด้านต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของความเป็นพลเมืองดี 10 ด้าน คือ คุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ คุณธรรมที่มีต่อตนเอง คุณธรรมที่มีต่อศาสนา คุณธรรมด้านการเรียน คุณธรรมที่มีต่อชุมชน คุณธรรมที่มีต่อผู้อื่น คุณธรรมที่มีต่อครอบครัว คุณธรรมด้านมนุษยธรรม คุณธรรมด้านอำนาจ คุณธรรมที่มีต่อประเทศชาติ ปรากฏว่าเด็กชายและเด็กหญิงมีความเห็นในคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองดีสอดคล้องกันทุกประการ

สุรพล นาควาณิช (2521) ศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 6 จังหวัด โรงเรียน 17 โรงเรียน และนักเรียนที่กำลังเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2520 จำนวน 680 คน โดยสร้างแบบสำรวจคุณลักษณะจริยธรรม 10 คุณลักษณะ ปรากฏว่านักเรียนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมทางจริยธรรมที่น่าพอใจ 4 คุณลักษณะ เรียงลำดับกันคือ ความกตัญญูต่อบุคคล ความเสียสละ การประหยัด ออมทรัพย์ และความมีเหตุผล

นัยนา ดิษฐะ (2524) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 4 ในจังหวัดราชบุรี โดยใช้แบบสอบวัดระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมและสร้างแบบฝึกยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรม จำนวน 17 แผน จากผลการวิจัย พบว่าก่อนฝึกและหลังฝึกกลุ่มทดลองมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นที่ 3 และ 4 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มควบคุมก่อนฝึกและหลังฝึกมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นที่ 4 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ไม่พบความแตกต่างของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในชั้นอื่น ๆ แสดงว่าการฝึกทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

บุษพา เรืองรอง (2526) ได้เปรียบเทียบความคิดรวบยอดเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้จากการเรียนด้วยกิจกรรมการเล่านิทานกับกิจกรรมแสดงบทบาทสมมติ โดยเลือกจริยธรรมที่จะสอน จำนวน 5 เรื่อง คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความขยันหมั่นเพียร ความมีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา และ ความกตัญญู ผลปรากฏว่า หลังจากการทดลองสอนแล้วความคิดรวบยอดเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเล่านิทานกับนักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ ไม่แตกต่างกัน

จิตอารมย์ สวัสดิ์ชิตัง (2526) ได้ศึกษาจริยธรรมตามหลักสูตรประถมศึกษา 2521 ที่ปรากฏในเพลงไทยสมัยนิยม รวมทั้งสิ้น 200 เพลง โดยมีเพลงและดนตรี เขาวงกตดีเด่น จำนวน 72 เพลง และเพลงทั่วไปอีก 128 เพลง ซึ่งเพลงดังกล่าวแยกออกเป็น 3 ประเภท คือ เพลงลูกทุ่ง 70 เพลง เพลงลูกกรุง 70 เพลง และเพลงเขาวงกต 60 เพลง

ผลปรากฏว่าทางจริยธรรมในด้านความอดทนอดกลั้น ความขยันหมั่นเพียร ความเมตตากรุณา และหลักธรรมในการอยู่ร่วมกัน ปรากฏมากที่สุด ในเพลงทั้ง 3 ประเภท

พรณี สุวักดิ์ (2528) ได้ศึกษาเปรียบเทียบมโนทัศน์ทางจริยธรรมของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเล่นพื้นเมืองของเด็กภาคเหนือกับกิจกรรมตามแผนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ ผลปรากฏว่า นักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเล่นพื้นเมืองของเด็กภาคเหนือมีมโนทัศน์ทางจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 กับนักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมตามแผนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ

ความหมายของการ์ตูน วิวัฒนาการของหนังสือการ์ตูนและวิวัฒนาการของการ์ตูนในประเทศไทย

ความหมายของการ์ตูน

การ์ตูน (Cartoon) มาจากภาษาอิตาลีคำว่า Cartone และภาษาละตินเรียกว่า Charta มีความหมายว่ากระดาษ (Paper) ตามความหมายที่เป็นที่เข้าใจกัน คือการเขียนภาพลงบนกระดาษหนาหนัก ในสมัยแรก ๆ ของการ์ตูนเป็นเพียงการออกแบบเพื่องานเขียนภาพผนังปูนเปียก (Fresco) และทำลวดลายบนม่าน หรือภาพสีน้ำมัน ตลอดจนเขียนภาพประดับกระจกและลายกระเบื้องเคลือบสี (Mosaic)

ในปัจจุบัน การ์ตูน หมายถึง การเล่าเรื่องด้วยภาพ เป็นภาพเส้นในลักษณะต่าง ๆ กัน โดยปกติมักจะพบในหนังสือพิมพ์รายวัน หนังสือแมกกาซีน หนังสือสารคดี ฯลฯ และแม้แต่ภาพยนตร์การ์ตูน การเขียนการ์ตูนมีแนวการเขียนอย่างกว้างขวางทั้งในวิธีเขียนและเนื้อหาของการ์ตูน ลักษณะสำคัญของการ์ตูนก็คือการเขียนรูปนอก หรือเค้าโครงของภาพ โดยใช้ความสามารถพิเศษ ความแม่นยำทางสายตา และความชำนาญในการบังคับมือ ตลอดจนความรวดเร็วในการร่างเส้น (Sketch) การเขียนการ์ตูนที่ดีนั้น ผู้เขียนจะต้องใช้เวลานานในการพิจารณาบุคคล หรือสัตว์ที่ต้องเขียนเพื่อจัดลักษณะการเคลื่อนไหว ตลอดจนบุคลิกลักษณะเด่น ๆ ของสิ่งนั้นได้แล้ว จึงร่างออกมาเป็นภาพเส้นรูปนอก หรือเค้าโครงภาพนั้น วอลล์ ดิสเนย์ เคยกล่าวถึงการเขียนการ์ตูนว่า การเขียนการ์ตูนก็คือการย่อจาก "ร้อย" ให้เหลือเพียง "หนึ่ง" และใน "หนึ่ง" ให้มีรายละเอียดทั้ง "ร้อย" หมายความว่า การเขียนการ์ตูนนี้ต้องใช้กลวิธี (Technique) ในการเขียนเส้นเพียง

น้อยเส้น แต่มีลักษณะของส่วนและเอียงโดยครบถ้วน เช่น การเขียนภาพเหมือนของคน
นักเรียนการ์ตูนจะจับจุดเด่นของคนนั้นออกมาเป็นภาพที่เกินความเป็นจริงไปบ้าง

วิวัฒนาการของหนังสือการ์ตูน

ใน ค.ศ. 1942 สถาบันแห่งศิลปะแห่งอเมริกา (American Institute of Graphic Arts) ได้เป็นผู้บันทึกประวัติความเป็นมา และความหมายของภาพวาดชนิดที่ใช้ชื่อว่า "Comics" หรือการ์ตูน ภาพการ์ตูนตัวอย่างที่นำออกแสดงให้ประชาชนชมในระยะ
เริ่มแรกนี้ เป็นภาพลอกเลียนแบบภาพเส้นที่มีชื่อว่า "a rock shelter in Cogul"
ของสเปนนี้แสดงให้เห็นการล่ากระสือ แต่ยังคงมีลักษณะของความคิดในสมัย Paleolithic
ซึ่งสิ้นสุดที่ยุโรปตะวันตก ประมาณ 2,500 ปี ก่อนคริสตกาล ภาพดังกล่าวเป็นการบรรยาย
ถึงความศิวิลลยแห่งสมัยดึกดำบรรพ์ ซึ่งแสดงให้เห็นความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว และความยกย่อง
สูงสุดต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในหลุมฝังศพของกษัตริย์แห่งอียิปต์ (Egyptian Tombs) ปรากฏว่า
ได้พบภาพบันทึกเหตุการณ์ประจำวัน และภาพเรื่องราวมหัศจรรย์ต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันนิยม
เรียกกันว่า "การ์ตูน" (Cartoon) ในศตวรรษนี้ได้มีการปรับปรุงวิธีการเขียน และมีการ
ติดต่อขยายงานออกไปกว้างขวางขึ้น เคยมีนักเขียนการ์ตูนบันทึกความรู้สึกนึกคิดและ
ท่าทางของบุคคลต่าง ๆ เป็นการสะท้อนความสนใจและภาพชีวิตของมนุษย์ในสมัยนั้น ไม่ว่าจะ
จะเป็นเพื่อการทางศาสนา เหตุการณ์ต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ หรือความเชื่อถือต่าง ๆ
มักจะถูกบันทึกลงในภาพการ์ตูน เพื่อใช้เป็นสื่อสร้างความเข้าใจระหว่างมนุษยชาติ

ในสมัยกลาง ปรากฏว่ามีจิตรกรกลุ่มหนึ่งร่างภาพด้วยเส้นหยาบ ๆ เล่าเรื่องราว
ต่าง ๆ และแสดงความนึกคิดได้อย่างรวดเร็ว นักเรียนการ์ตูนการเมือง (Caricaturists)
ในศตวรรษที่ 18 และ 19 เช่น เจมส์ กิลเรย์ (James Gillray) (1775 - 1878),
ทอมัส โรแลนด์สัน (Thomas Rowlandson) (1756-1827) และ ยอร์จ ครูอิดเฮค
(George Cruikshank) (1792-1898) มีความชำนาญในการเขียนการ์ตูนลำดับภาพ
เรื่องราวต่าง ๆ

การเขียนการ์ตูนลงในหนังสือพิมพ์ได้พัฒนาขึ้นอย่างเต็มที่ ในระหว่างศตวรรษที่ 19
ทั้งทางด้านประเทศยุโรปและอเมริกา การพัฒนาดังกล่าวนี้มีความจำเป็นเพื่อการปรับปรุง
ให้เข้ากับระบบการพิมพ์ของหนังสือพิมพ์ และมีจุดมุ่งหมายที่จะสนองความต้องการของประชาชน

เฮ伍德 บรอน (Heywood Broun) (1888 - 1939) ได้ประนามหนังสือการ์ตูนว่าเป็นหนังสือเรียมรย์สำหรับพวกกรรมกร หรือคนชั้นต่ำอ่านกันเท่านั้น แต่เป็นที่รู้จักในปัจจุบันว่า คำพูดที่กล่าวถึงการ์ตูนในทำนองนี้ผิดพลาดไปอย่างมาก เพราะปรากฏว่าบุคคลในสังคมชั้นต่าง ๆ นิยมอ่านหนังสือการ์ตูนตั้งแต่คนที่ไม่รู้หนังสือ จนกระทั่งผู้คงแก่เรียน เป็นความจริงที่ว่าหนังสือการ์ตูนบางเรื่องที่มีคุณค่าอันแท้จริง เช่น Krazy Kat และ Barnaby ได้สร้างคามนิยมชมชื่นแก่ประชาชนเป็นเวลานาน

วิวัฒนาการของการ์ตูนในประเทศไทย

การ์ตูนเริ่มมีขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย เมื่อรัชกาลที่ 6 โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้เวลาว่างวาดภาพเดือนล้อเลียนบรรดาข้าราชการที่ประพฤติผิดวินัย นอกราชการบังหลวง แล้วลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์สุดสัปดาห์ พระองค์ทรงส่งเสริมการวาดภาพล้อเลียนอย่างจริงจัง ทำให้การวาดภาพการ์ตูนล้อได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย นักวาดภาพล้อที่มีชื่อเสียงคนแรกของไทย คือ เปล่ง ไตรปิ่น ซึ่งมีโอกาสเดินทางไปทวีปยุโรป แล้วนำแบบการวาดภาพการ์ตูนจะมีลักษณะเป็นคนตัวเล็ก ศรีษะโต ผลงานของ เปล่ง ไตรปิ่น ได้รับการตีพิมพ์ในหนังสือ เดลิเมล์วันจันทร์แทบทุกฉบับ

หนังสือการ์ตูนต้องหยุดการผลิตชั่วคราวในตอนต้นรัชกาลที่ 7 เพราะภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยด้วย ในปี พ.ศ. 2475 ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช เป็นระบอบประชาธิปไตย การ์ตูนล้อเลียนการเมืองเริ่มแพร่หลายมากขึ้น ในช่วงนี้มีนักเขียนการ์ตูนที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่ง คือ สวัสดิ์ จุฑารพ โดยใช้นามปากกา "ขุนหมื่น" ซึ่งนักอ่านการ์ตูนทั่วไปในยุคนี้รู้จักกันแพร่หลาย สวัสดิ์ จุฑารพ สร้างตัวการ์ตูนเอกขึ้น คือ ขุนหมื่น โดยใช้หน้าของป๊อปปาย (Pop Eyes) เป็นหน้าของขุนหมื่น และใส่รองเท้าของ มิกกี้ เม้าส์ (Mickey Mouse) พ.ศ. 2475 สวัสดิ์ จุฑารพ เป็นคนแรกที่ใช้ภาพการ์ตูนในหนังสือวรรณคดี ผลงานที่สำคัญคือ เรื่อง สังข์ทอง นอกจากนี้ยังมีนักการ์ตูนที่มีชื่อเสียงในยุคเดียวกันอีก คือ จำนงค์ รอดอริ ซึ่งมีผลงานที่สำคัญคือ หนุ่ยน้อยชมตลาด และระเด่นลันได

ในระยะต่อมานักเขียนการ์ตูนนิยมเขียนเรื่องราวในแวดวงวรรณคดี นิยามปรัมปรา มากขึ้น นักเขียนการ์ตูนคนแรกที่ถูกเบิกการ์ตูนเด็กในประเทศไทย คือ ฉันท สวรรณบุณย์ ผลงานลำดับแรก คือ ชุดน้องเบ็ลยิว และได้เขียนการ์ตูนประกอบโคลงโลกนิติ เพื่อบรรยาย เนื้อหาของโคลงให้คนอ่านเข้าใจความหมาย ในช่วงนี้จึงมีการ์ตูนอยู่ 2 ประเภท คือ การ์ตูน จากวรรณคดีและการ์ตูนสังคมการเมือง ซึ่งส่วนใหญ่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์รายวันและรายสัปดาห์ และเริ่มมีหนังสือการ์ตูนแบบรวมเล่มวางจำหน่ายทั่วไปมากขึ้น

ในปี พ.ศ. 2489 ประยูร จรรย์ยาวงค์ ได้เริ่มเขียนการ์ตูนเรื่อง หลวิชัย ใน หนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย และต่อมาก็ประสบผลสำเร็จในการเขียนการ์ตูนล้อเลียนการเมือง โดยได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดการ์ตูนล้อการเมืองของโลกที่ประเทศอังกฤษ และ รางวัลแมกไซไซ ที่ประเทศฟิลิปปินส์

ในปี พ.ศ. 2493 พิมพ์ กานสิทธิ์ ซึ่งใช้นามปากกา "ตุ๊กตา" ได้เขียนการ์ตูน เรื่อง ระเด่นลันได ขึ้นเป็นเรื่องแรก และต่อมาในปี พ.ศ. 2495 ได้จัดทำหนังสือการ์ตูน สำหรับเด็ก คือ การ์ตูนตุ๊กตา ซึ่งได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย

นับตั้งแต่ พ.ศ. 2500 จนถึงปัจจุบัน แนวโน้มของการ์ตูนแบ่งออกได้เป็น 2 ช่วง คือช่วงแรกที่การ์ตูนส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอภินิหาร ของวิเศษ โดยได้รับอิทธิพลจาก เทพนิยายของตะวันตก แต่นำมาผูกเรื่องเขียนใหม่ให้เป็นการ์ตูนแบบไทย เช่น เรื่องอัศวิน สายฟ้า บี้วิเศษ เจ้าชายสมทอง จอมอภินิหาร ฯลฯ สำหรับช่วงหลังเป็นช่วงที่ภาพยนตร์ โทรทัศน์จำพวกสัตว์ประหลาด มนุษย์วิเศษของญี่ปุ่นมีอิทธิพลอย่างมากต่อเด็กไทย ทำให้การ์ตูน ในท้องตลาดส่วนใหญ่เปลี่ยนแนวมา เป็นการ์ตูนสัตว์ประหลาด ลอกเลียนแบบภาพยนตร์โทรทัศน์ เช่น เรื่องจัมโบ้เอ ซาโบก้า หุ่นกายสิทธิ์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีหนังสือการ์ตูนเล่มละบาท ซึ่งเน้นหนักทางด้านไสยศาสตร์ เรื่องรักโคก ออกวางจำหน่ายเพิ่มขึ้น

ความสนใจของเด็กในการอ่านหนังสือการ์ตูน และการนำการ์ตูนไปใช้ในการเรียนการสอน

ความสนใจของเด็กในการอ่านหนังสือการ์ตูน

เด็กที่อ่านหนังสือการ์ตูนมักมีความรู้สึกที่ตัวเองเป็นพระเอก นางเอกของเรื่อง เป็นผู้มีความสามารถในการต่อสู้กับอุปสรรค ความบิ่นคั้นต่าง ๆ รวมทั้งความอยุติธรรมของมนุษย์ หนังสือการ์ตูนสามารถทำให้เด็กที่อ่อนแอ ชี้ชลาด กลายเป็นผู้ที่เก่งกล้าได้ นอกจากนี้เด็กยังสามารถเข้าใจเรื่องราวและความหมายจากภาพในหนังสือการ์ตูนมากกว่าหนังสืออ่านทั่วไป ด้วยเหตุผลดังกล่าวเด็กจึงมีความสนใจในการอ่านหนังสือการ์ตูน ซึ่งได้มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้หลายคน เช่น สโคเนลล์ (Schone11, 1961) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการอ่านหนังสือการ์ตูนของเด็กระหว่างอายุ 5 ปี ถึง 10 ปี พบว่าเด็กช่วงอายุ 8 ปี ถึง 10 ปี สนใจอ่านหนังสือ การ์ตูนแทบทั้งหมด ผลการวิจัยของสโคเนลล์นี้สอดคล้องกับผลงานของมิด (Meed, 1963) ซึ่งได้ศึกษาความสนใจในการอ่านหนังสือการ์ตูนของเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 248 คน โดยการสัมภาษณ์ ปรากฏว่าเด็กช่วงอายุประมาณ 8 ปี มีความสนใจอ่านหนังสือการ์ตูน โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการผจญภัย เช่นเดียวกับการศึกษาวิจัยของเกเซล (Gesell, 1946) ที่ได้ผลคล้ายคลึงกัน

หนังสือการ์ตูนนอกจากจะมีอิทธิพลต่อความสนใจของเด็กต่างประเทศ ดังปรากฏผลจากการค้นคว้าวิจัยดังกล่าวแล้ว หนังสือการ์ตูนก็มีอิทธิพลต่อความสนใจในการอ่านของเด็กไทยด้วยกรมวิชาการ ได้ทำการสำรวจความสนใจของรสนิยมในการอ่านของเด็ก และเยาวชนไทยในปี พ.ศ. 2519 โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 1,350 คน พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาชอบอ่านหนังสือการ์ตูนมากที่สุด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2519)

สำหรับการสนใจในการอ่านของเด็กชายและเด็กหญิง ฮิลเดรท (Hildreth, 1958) ได้ทำการวิจัยกับเด็กอายุ 6-16 ปี ในประเทศอังกฤษ ปรากฏว่าเด็กชายและเด็กหญิงร้อยละ 95 สนใจอ่านหนังสือการ์ตูน ส่วน คำรง เพชรพลาย ได้ศึกษาความสนใจในการอ่านของเด็กชายและเด็กหญิง โดยใช้เด็กอายุ 9-20 ปี เป็นกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏว่าเด็กชายและเด็กหญิงต่างมีความสนใจในการอ่านหนังสือการ์ตูนเช่นกัน (คำรง เพชรพลาย, 2504) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องการอ่านหนังสือการ์ตูนของเด็ก ของ สลาวรรณ

โถมเจลา โดยใช้นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายเป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่า เด็กทั้งสองเพศต่างสนใจในการอ่านหนังสือการ์ตูนทั้งสิ้น แต่มีความแตกต่างกันในประเภทที่ตนชอบเท่านั้น (ลาวรรณ โถมเจลา, 2504) และจากการศึกษาความสนใจในการอ่านหนังสือการ์ตูนประเภทต่าง ๆ ของเด็กนักเรียน ปรากฏว่านักเรียนอายุ 8 ปี สนใจการ์ตูนประกอบวรรณคดีและนิทานมากที่สุด และนักเรียนอายุ 9 ปี และ 10 ปี สนใจการ์ตูนซ้ำชั้นตลกมากที่สุด (สุวนิช ศรีสง่า, 2516)

การนำการ์ตูนไปใช้ในการเรียนการสอน

จากผลการวิจัยของนักการศึกษาหลายคน ซึ่งสรุปตรงกันว่า เด็กมีความสนใจในการอ่านหนังสือการ์ตูน ทำให้เกิดแนวความคิดว่าควรมีการทดลองนำหนังสือการ์ตูนมาใช้ในการเรียนการสอนบ้าง ครูในสหรัฐอเมริกาต่างทดลองนำมาใช้ประกอบการสอนในวิชาต่าง ๆ เช่น วิชาภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และสังคมศึกษา เป็นต้น ปรากฏว่าได้ผลดี ช่วยให้นักเรียนสนใจเนื้อหาวิชามากขึ้น และทำให้การสอนดีขึ้น (สมพงษ์ ศิริเจริญ, 2506) คินเดอร์ (Kinder, 1959) กล่าวถึงความ คิดเห็นของนักจิตวิทยาและนักการศึกษาเกี่ยวกับการนำการ์ตูนไปใช้กับการเรียนการสอนว่า การ์ตูนที่ดีจะมีคุณค่าทางการศึกษาในแง่ของความกระชับ และการดึงดูดความสนใจ เพราะในเนื้อหาอันน้อยนิด การ์ตูนสามารถสื่อความหมายได้ดีกว่าคำยาว ๆ หลาย ๆ คำ

จากแนวคิดนี้ เลปติช ได้สำรวจการใช้การ์ตูนประกอบการสอนของครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย จำนวน 300 คน ปรากฏผลดังนี้ (Kinder, 1965)

1. ครูทุกคนมีความพอใจในประโยชน์ของการ์ตูน
2. นักเรียนร้อยละ 97 ของครูที่สอนโดยใช้การ์ตูน
3. การ์ตูนมีประโยชน์ที่สุดสำหรับครูที่สอนวิชาสังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ และคณิตศาสตร์
4. ประโยชน์ของการ์ตูนอยู่ที่การใช้เป็นภาพประกอบ การดึงดูดความสนใจ การจูงใจ การให้ความชัดเจน การเน้นให้เกิดอารมณ์ขัน

ประโยชน์ของการนำหนังสือการ์ตูนมาใช้ในการเรียนการสอน สามารถพิสูจน์ได้จากการทดลองของ โชนส์ (Sones, 1944) ซึ่งศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการอ่านระหว่างหนังสือคู่มือธรรมดากับหนังสือการ์ตูนเรื่อง โดยทดลองกับเด็กระดับเกรด 6 และเกรด 7 ขึ้นละ 400 คน สำหรับกลุ่มทดลองใช้หนังสือการ์ตูนเรื่อง Wonder Woman ส่วนกลุ่มควบคุมใช้หนังสือบทเรียนธรรมดา ผลการทดลองปรากฏว่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มทดลอง ซึ่งอ่านหนังสือการ์ตูน สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มควบคุมประมาณ 10-30%

พราวน์ (Brown, 1977) ได้ยกตัวอย่างการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาของโรงเรียนมัธยมแห่งหนึ่งในอเมริกา โดยครูจะจัดมุมการ์ตูนไว้บนแผ่นป้ายสำหรับหน้าห้องเรียน นักเรียนจะเลือกตัดการ์ตูนจากหนังสือพิมพ์และวารสารมาปิดไว้ที่มุมดังกล่าว พร้อมทั้งคำอธิบายจุดเด่นของการ์ตูนนั้น ในแต่ละสัปดาห์นักเรียนทุกคนจะช่วยกันเลือกการ์ตูนเพียง 1 ชิ้น ที่พิจารณาว่าบรรยายข่าวและเหตุการณ์สำคัญในรอบสัปดาห์ได้ดีที่สุด เป็น "ยอดการ์ตูนประจำสัปดาห์" แล้วปิดไว้ในป้ายประกาศพิเศษ วิธีการนี้ช่วยให้นักเรียนเข้าใจจุดสำคัญของการ์ตูนในหนังสือพิมพ์และวารสาร ซึ่งช่วยสะท้อนเหตุการณ์ปัจจุบันของประเทศและของโลกได้ดีขึ้น และเป็นการส่งเสริมการเรียนวิชาสังคมศึกษาได้เป็นอย่างดี

การสร้างหนังสือการ์ตูนขึ้นเพื่อใช้ประกอบการศึกษา เป็นสิ่งที่น่าสนใจและน่าทดลองปฏิบัติอย่างยิ่ง ดังที่ ประสงค์ สุรสิทธิ์ (ประสงค์ สุรสิทธิ์, 2515) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านหนังสือบทเรียนภาษาอังกฤษที่มีแต่ตัวอักษร บทเรียนภาษาอังกฤษที่มีตัวอักษรประกอบภาพการ์ตูน และบทเรียนภาษาอังกฤษที่ผูกเนื้อเรื่องเป็นการ์ตูนเรื่อง โดยทดลองกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 3 กลุ่ม กลุ่มละ 30 คน ปรากฏว่ากลุ่มที่อ่านบทเรียนซึ่งผูกเนื้อเรื่องเป็นการ์ตูนเรื่อง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่อ่านบทเรียนซึ่งมีแต่ตัวอักษร และกลุ่มที่อ่านบทเรียน ที่มีแต่ตัวอักษรประกอบภาพการ์ตูน

จากการศึกษาถึงความสนใจของเด็กที่มีต่อหนังสือการ์ตูน และผลดีของการนำหนังสือการ์ตูนไปใช้ในการเรียนการสอน ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าควรมีการส่งเสริมให้ครู และ

บรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนได้เลือกหนังสือการ์ตูนที่ดี รวมทั้งการผลิตหนังสือการ์ตูนที่มีเนื้อหาตรงตามหลักสูตร เพื่อให้ประกอบการเรียนการสอนในโรงเรียน

รูปลักษณะ ประเภทและประโยชน์ของหนังสือการ์ตูน

รูปลักษณะของหนังสือการ์ตูน

หนังสือการ์ตูน โดยทั่วไปมักจะเป็นหนังสือขนาดเล็ก ประมาณ 7×10 นิ้ว นานาราว 48 หน้า ส่วนมากเป็นภาพสีสดใส นิมนต์ด้วยกระดาษที่ใช้ทำหนังสือพิมพ์ หรือกระดาษอื่นที่มีคุณภาพเดียวกัน หนังสือการ์ตูนมักจะมีรูปเล่มแบบเดียวกันและมีราคาใกล้เคียงกันด้วย

การ์ตูนที่ดีจะต้องมีรายละเอียดน้อยที่สุด และมีลักษณะเฉพาะตัวแล้วยังเป็นที่รู้จักกันดี ของแต่ละสถานที่ตั้งและบุคคล จะเป็นการย้ำ การสื่อความหมายได้เร็วขึ้น นักเรียนการ์ตูนมักจะมีเอกลักษณ์แทนตัวเองต่าง ๆ กัน เช่น เอกลักษณ์ที่เป็นที่รู้จักกันดีและรู้จักกันแพร่หลายในเมืองไทย คือ "สุขเล็ก" ซึ่งทุกคนรู้จักกันดีว่าแทนตัว ประยูร จรรย์วงศ์

ประเภทของหนังสือการ์ตูน

หนังสือการ์ตูนที่มีจำหน่ายในท้องตลาดมีมากมายหลายชนิด ซึ่ง ลาวรรณ โฉมเฉลา (ลาวรรณ โฉมเฉลา, 2504) ได้จำแนกประเภทของหนังสือการ์ตูนที่มีจำหน่ายตามท้องตลาดในประเทศไทยออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. เป็นภาพแทรกในหน้าหนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสารรายสัปดาห์ และรายเดือน โดยมากเป็นเรื่องเทพนิยาย นิทานไทย เรื่องในวรรณคดี เป็นต้น
2. เป็นรูปเล่มหนังสือการ์ตูนเฉพาะเรื่องเดี่ยวจบในฉบับ หรือมีต่อกันเป็นเล่ม โดยมากเป็นเรื่องราวการผจญภัย ตื่นเต้นหวาดเสียว บางทีก็ลอกหรือเลียนแบบมาจากหนังสือการ์ตูนของต่างประเทศ หรือ เรื่องจากภาพยนตร์ โทรทัศน์ เป็นต้น
3. เป็นรูปเล่มหนังสือที่มีหลายเรื่อง หลายรส แบบเดียวกับนิตยสาร คือ มีการ์ตูนเรื่องยาวประจำฉบับ เรื่องสั้นจบเป็นตอน ๆ เรื่องตลกขบขันประกอบคำบรรยาย และสาระอื่น ๆ ผสมรวมกัน เช่น การ์ตูนตลกตา หูจ๋า เป็นต้น

ประโยชน์ของหนังสือการ์ตูน

สมพงษ์ ศิริเจริญ และคนอื่น ๆ (สมพงษ์ ศิริเจริญ และคนอื่น ๆ, 2506)

ได้กล่าวถึงหนังสือการ์ตูนเรื่องที่มีประโยชน์ต่อการศึกษา และการเรียนการสอนว่า นักเรียนในชั้นต้น ๆ หรือแม้แต่ นักเรียนชั้นสูง ๆ ชอบอ่านหนังสือการ์ตูนมาก จึงน่าจะทดลองคัดเลือกการ์ตูนมาใช้ในการสอนดูบ้าง ความนิยมหนังสือการ์ตูนเรื่องของนักเรียนทำให้ครูในสหรัฐอเมริกาเป็นจำนวนมาก ทดลองเฉพาะมาใช้ประกอบการสอนในวิชาต่าง ๆ โดยมากทดลองในด้านภาษา ของระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย และ มัธยมศึกษาตอนต้น แม้แต่จะทดลองใช้วิชาอื่น ๆ เช่น สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ และประวัติศาสตร์ ก็ไม่แตกต่างอะไรกันมากนัก

เมนส์ (Mains, 1945) กล่าว หนังสือการ์ตูนมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนมาก เพราะเด็กชายดูภาพการ์ตูน เนื่องจากใช้สัญลักษณ์ทางภาพแทนความหมายต่าง ๆ ทำให้รู้เรื่องได้ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการสอนภาษา และอาจนำเอาภาพการ์ตูนมาใช้ในการเรียนการสอนได้หลายวิชาอย่างกว้างขวาง เช่น วิทยาศาสตร์ วรรณคดี สังคมศึกษา และ สุขศึกษา เป็นต้น

จากการค้นคว้า (สมพงษ์ ศิริเจริญ และคนอื่น ๆ , 2506) ปรากฏว่า การใช้หนังสือการ์ตูนเรื่องสอนวิชาภาษาและวรรณคดี ทำให้ได้ผลดี 4 ประการ คือ

1. ทำให้นักเรียนในชั้นสนใจเนื้อหาวิชามากขึ้น
2. ใช้สอนเด็กประเภทต่าง ๆ กัน ได้เป็นรายตัวและทำให้การลอนดีขึ้น
3. ฝึกการอ่านได้เป็นอย่างดี
4. ทำให้ความสนใจในการอ่านเพิ่มขึ้น

ผลดีและผลเสียจากการอ่านหนังสือการ์ตูน

ในเรื่องผลดีและผลเสียจากการอ่านหนังสือการ์ตูน ได้มีนักการศึกษาวิพากษ์วิจารณ์กันถึงผลดีผลเสียจากการอ่านหนังสือการ์ตูนมาก เช่น ก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 ประชาชนทั่ว ๆ ไป มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อหนังสือการ์ตูนเป็นอย่างมาก ประชาชนคิดว่าหนังสือการ์ตูนเป็นสิ่งที่ชักนำให้เกิดความประพฤติเสื่อมเสีย เป็นการสร้างอุปนิสัยไม่ดีและก่อให้เกิด

ความคิดเพลง ๆ กับทั้งเป็นการสิ้นเปลืองเวลาของเด็กโดยใช้เหตุอีกด้วย (Collier's Encyclopedia, 1962)

บราวน์ (Brown, Encyclopedia Americana, 1829) ก็ได้กล่าวถึงผลเสียของหนังสือการ์ตูนว่า หนังสือการ์ตูนเป็นเรื่องการเล่าเรื่องตามลำดับขั้นเท่านั้น แต่ไม่รู้จักการเล่าเรื่องที่ดีพอ เพราะขาดไหวพริบและความรู้สึกซาบซึ้งในความงาม ทั้งนี้เนื่องจากผู้สร้างมีอุดมคติที่จะดัดแปลงทุกสิ่งทุกอย่างให้ง่ายตายจนเกินไป ใช้ฝีมือหยาบ ๆ ในการวาดแทนคำบรรยายอันไพเราะ นอกจากนี้ บราวน์ ยังไม่เห็นด้วยกับหนังสือการ์ตูนที่ไม่มีรูปแบบอันเหมาะสมอีกด้วย

ธอร์นไดค์ (Thorndike, 1941) ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าหนังสือการ์ตูนเป็นหนังสือที่ประกอบด้วยคำศัพท์ถึงแสนคำ ถ้าเด็กได้อ่านเพียงเดือนละหนึ่งแผ่น เด็กที่จะจดจำคำศัพท์ใหม่ ๆ เอาไปใช้ได้มากกว่าหนึ่งแสนสองหมื่นคำ มากกว่าการเรียนในชั้นประถม 4-5 ถึงสองเท่า แต่ประสบการณ์ในเรื่องการอ่านมักจะออกเป็นภาษาสะแลง (Slang) หรือคำแผลงต่าง ๆ ซึ่งทั้งหลักไวยากรณ์ที่ดีโดยสิ้นเชิง นอกจากนี้ยังสามารถทำให้เด็กติดนิสัยที่ไม่ดี คือ ใช้ภาษาผิด ๆ โดยไม่รู้ตัว ทั้งยังขาดความรู้จักคุณค่าในทางศิลปะอันงดงามของภาษาอีกด้วย

แม้ว่าจะมีบุคคลที่กล่าวโจมตีหนังสือการ์ตูนอยู่มากก็ตาม แต่ก็ยังมีอีกหลายท่านที่คัดค้านกับความเห็นดังกล่าว และกล่าวสนับสนุนหนังสือการ์ตูนว่าควรให้เด็กอ่าน เช่น วิทตี (Witty, 1949) มีความเห็นว่าการอ่านหนังสือการ์ตูนมิใช่เป็นผลเสียแก่เด็กแต่อย่างเดียว ถ้าเด็กรู้จักเลือกอ่านหนังสือการ์ตูนเพียง 10 หรือ 15 เปอร์เซ็นต์ ของโปรแกรมการอ่านหนังสือทั้งหมด และเวลาที่เหลือก็ใช้ไปในการอ่านหนังสือตำราแบบเรียน หรือหนังสืออ่านที่มีประโยชน์อื่น ๆ เด็กเหล่านี้จะไม่สามารถรับอิทธิพลของหนังสือการ์ตูนได้อย่างเต็มที่ เพราะได้ทุ่มเทความสนใจให้แก่หนังสือการ์ตูนแต่เพียงอย่างเดียว แต่ในทางตรงกันข้ามเด็กที่มีสภาพจิตใจผิดปกติ หรือใกล้การเป็นเด็กเกเร มักจะใช้เวลาส่วนใหญ่ไปในการอ่านหนังสือการ์ตูนแต่อย่างเดียว ในกรณีนี้จึงเป็นสิ่งที่น่าวิตกอย่างยิ่ง

โซเนส (Sones, 1945) โดยพยายามต่อต้านด้านทัศนคติที่ไม่ดีต่อหนังสือการ์ตูนของบรรดาครู และผู้ปกครอง โซเนส กล่าวว่า ถ้าหากการอ่านหนังสือการ์ตูนเป็นสิ่งที่น่าเหยียดหยาม และโง่เขลา ประกอบกับผู้ปกครองเป็นจำนวนมากห้ามอ่านโดยเด็ดขาดแล้ว ก็เท่ากับว่า ผู้ปกครองกำลังช่วยทำให้เด็กเกรงเพิ่มจำนวนขึ้นนั่นเอง เพราะการห้ามอ่านหนังสือการ์ตูนนอกจากจะทำให้เด็กขัดชินคำสั่ง และจะทำในสิ่งตรงกันข้ามแล้ว ยังเป็นการสูญเสียโอกาสที่จะล่วงรู้ความต้องการ หรือความนึกคิดของเด็กด้วย และยิ่งกว่านั้นผู้ปกครองจะไม่มีโอกาสที่จะปลูกฝังนิสัยรักการอ่านแก่เด็กได้อย่างเต็มที่อีกด้วย

เบอร์ตัน (Burton, 1955) ยังได้กล่าวถึงผลดีของการอ่านหนังสือการ์ตูนอีกว่าการอ่านหนังสือการ์ตูนเป็นการสร้างความรู้สึกถึงอกถึงใจได้เร็วกว่าการอ่านหนังสือธรรมดา โดยเหตุที่เรื่องราวในหนังสือการ์ตูนแม้จะเล็กน้อย แต่ผู้อ่านก็จำเป็นต้องอ่านให้ตลอด โดยไม่จำเป็นต้องสร้างมโนภาพขึ้นในใจเหมือนการอ่านแต่เฉพาะตัวหนังสือ มีลักษณะอาการตลอดจนสิ่งแวดล้อมและเหตุการณ์ต่าง ๆ ปรากฏอย่างสมบูรณ์ และเด่นชัดในตัวหนังสือการ์ตูนอยู่แล้ว ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าหนังสือการ์ตูนเป็นของทิพย์สำหรับเด็กเกียจคร้าน หรือเด็กที่ยังไม่ชอบการสร้างมโนภาพนั่นเอง

นอกจากนี้ คาร์ (Carr, 1951) ยังได้เสนอแนะถึงเรื่องการปลูกฝังนิสัยการอ่านว่า การให้เด็กเริ่มต้นจากระดับแห่งความเป็นเด็กอย่างปกติเสียก่อน นั่นคือให้อ่านหนังสือการ์ตูน การชักจูงให้เด็กหันมาสนใจกับหนังสือที่มีคุณภาพเช่นเดียวกับที่เราต้องการทุกอย่าง เพียงแต่อ่านเข้าใจง่าย และล่อตาล่อใจมากกว่าหนังสือธรรมดาที่มีอยู่ก็คือ หนังสือการ์ตูน เล่มหนึ่งของหนังสือการ์ตูนอยู่ที่เป็หนังสือที่เข้าใจง่าย ถึงแม้ว่าจะมีคำศัพท์ที่ยากปนอยู่บ้าง แต่ก็ไม่มีควมจำเป็นที่จะต้องอ่านทั้งหมด เพียงแต่การมองดูภาพและอ่านคำบรรยายก็เพียงพอสำหรับการรู้เรื่องราวโดยตลอด ฉะนั้นไม่ว่าจะเป็นเด็กอ่านผู้มีความรู้สูง หรืออ่านหนังสือไม่คล่องนัก ก็ยังมีความสามารถอ่านหนังสือการ์ตูนได้เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะนักอ่านประเภทหลัง ซึ่งมักจะหลงใหลหนังสือการ์ตูนมากเป็นพิเศษ

การวิจัยเกี่ยวกับผลดีและผลเสียของการอ่านหนังสือการ์ตูนในประเทศไทย
ลาวรรณ โฉมเจลา (ลาวรรณ โฉมเจลา, 2504) ได้ทำการวิจัยกับเด็กระดับชั้นประถมศึกษา
ตอนปลาย ได้สรุปผลเป็นข้อ ๆ ดังนี้ คือ

1. เด็กชายชอบอ่านหนังสือการ์ตูนมากกว่าเด็กหญิง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7
อ่านก็ได้ไม่อ่านก็ได้
2. เด็กชายและเด็กหญิงต้องการให้หนังสือการ์ตูนมีตัวหนังสือบรรยายเช่นเดียว
กับการชอการ์ตูนที่ตื่นเต้นโลดโผนทุก ๆ หน้า
3. เด็กชายและเด็กหญิงชอบเรื่องสั้นจบในฉบับเดียว
4. เด็กส่วนใหญ่ชอบอ่านหนังสือการ์ตูน โดยดูทั้งรูปภาพและอ่านคำบรรยาย
ไปด้วยตลอดทั้งเล่ม แต่ตอนที่คำบรรยายยาว ๆ เด็กมักจะอ่านข้าม
5. เมื่ออ่านหนังสือการ์ตูนแล้ว เด็กชายจะรู้สึกสนุกตื่นเต้นมากกว่าเด็กหญิง

สรุปผลได้ว่า การอ่านหนังสือการ์ตูนไม่มีเหตุการณ์ไปในทางร้ายมากนักเกี่ยวกับ
อิทธิพลของหนังสือการ์ตูนที่มีต่อจิตใจและพฤติกรรมของเด็ก แต่ก็ยังไม่เป็นที่ไว้วางใจว่าจะ
ปลอดภัยนัก เพราะหนังสือการ์ตูนที่มีมาตรฐานดี ๆ ยังมีน้อย จึงเป็นหน้าที่ของผู้อ่านรวมทั้งครู
และพ่อแม่ต้องมีส่วนรับผิดชอบต่อการอ่านหนังสือการ์ตูนของเด็กด้วย นอกจากนี้ ลาวรรณ
(2504) ยังได้ชี้ให้เห็นถึงผลดีของหนังสือการ์ตูนว่า

1. หนังสือการ์ตูนที่ดี อาจจะใช้เป็นเครื่องมือปลุกฝังความสนใจในการอ่าน
แก่เด็กเบื้องต้น เพราะเด็กจะสนใจรูปภาพมากกว่าสิ่งอื่น
2. หนังสือการ์ตูนที่ดี จะช่วยให้เด็กเกิดทักษะ หรือความชำนาญในการอ่าน
เพราะเด็กในวัยนี้กำลังอยากรู้อยากเห็น
3. หนังสือการ์ตูนที่ดี ช่วยให้เด็กรู้จักเก็บความจากเรื่องที่ได้อ่าน เด็กส่วนมาก
จำเรื่องที่อ่านได้อย่างแม่นยำ และเด็กจำนวนรองลงมาพอจะเล่าเรื่องให้คนอื่นฟังได้
4. หนังสือการ์ตูนที่ดี สามารถเร้าให้เด็กสนใจในการวาดภาพ และก่อให้เกิด
ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
5. สิ่งสำคัญที่สุดที่เด็กจะได้จากการอ่านหนังสือการ์ตูน ก็คือก่อให้เกิดความ
สนุกสนานเพลิดเพลิน รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

6. เด็กจะได้รับความรู้ วารคดี เนื้อเรื่อง และเหตุการณ์ปัจจุบันต่าง ๆ อย่างกว้างขวางจากการอ่านหนังสือการ์ตูน

สำหรับการวิจัยเปรียบเทียบการใช้หนังสือการ์ตูนที่ดัดแปลงมาจากหนังสือบทเรียนธรรมดาตามประกอบการสอนกับการสอนตามปกติ ยังไม่มีทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทยเท่าที่พบเป็นการวิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการอ่านระหว่างหนังสือคู่มือธรรมดา กับหนังสือการ์ตูนเรื่อง เช่น การวิจัยของ โชนส์ (Sones, 1944) เขาได้ทำการทดลองให้เด็กระดับ เกรด 6 และ เกรด 9 อ่านหนังสือการ์ตูนเรื่อง กับการอ่านหนังสือแบบเรียนธรรมดา ผลการวิจัยปรากฏว่า กลุ่มที่อ่านจากหนังสือการ์ตูนเรื่อง ได้คะแนนสูงกว่ากลุ่มที่อ่านหนังสือธรรมดา 10-30 เปอร์เซ็นต์

ในประเทศไทย ประสงค์ สุรสิทธิ์ (ประสงค์ สุรสิทธิ์, 2515) ได้วิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ด้านความเข้าใจ จากการอ่านหนังสือบทเรียนภาษาอังกฤษที่มีแต่ตัวอักษร บทเรียนที่มีตัวอักษรประกอบภาพการ์ตูน และบทเรียนที่ผูกเนื้อเรื่องเป็นการ์ตูนเรื่อง โดยทดลองกับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลจากการวิจัยปรากฏว่า กลุ่มนักเรียนที่อ่านบทเรียนที่ผูกเนื้อเรื่องเป็นการ์ตูนเรื่อง มีผลสัมฤทธิ์ในการอ่านสูงกว่ากลุ่มที่อ่านจากบทเรียน ที่มีตัวอักษรประกอบด้วยภาพการ์ตูน และกลุ่มที่อ่านบทเรียนที่มีเฉพาะตัวอักษรล้วน ๆ ส่วนกลุ่มที่อ่านจากบทเรียนที่มีตัวอักษรประกอบด้วยภาพการ์ตูน มีผลสัมฤทธิ์ในการอ่านไม่แตกต่างไปจากกลุ่มที่อ่านบทเรียนที่มีเฉพาะตัวอักษรล้วน ๆ

สำหรับการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการอ่านระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ภายในกลุ่มที่อ่านบทเรียนชนิดเดียวกัน ประสงค์ สุรสิทธิ์ (ประสงค์ สุรสิทธิ์, 2515) ได้วิจัยพบว่าในกลุ่มที่อ่านบทเรียนชนิดเดียวกัน คือ ผูกเนื้อเรื่องเป็นการ์ตูนเรื่อง และกลุ่มที่อ่านบทเรียนที่มีตัวประกอบประกอบด้วยภาพการ์ตูนนั้น นักเรียนหญิงมีผลสัมฤทธิ์ในการอ่านสูงกว่านักเรียนชาย ส่วนกลุ่มที่อ่านบทเรียนที่มีเฉพาะตัวอักษรล้วน ๆ ปรากฏว่านักเรียนชายและหญิง มีผลสัมฤทธิ์ในการอ่านไม่แตกต่างกัน

เกี่ยวกับเรื่องความชอบของเด็กที่มีต่อรูปภาพ เฟรนช์ (French, 1952) ได้แสดงให้เห็นว่าเด็กในระดับอายุต่างกัน ชอบภาพมีลักษณะต่างกันและตอนท้ายบ เฟรนช์ ได้สรุปว่า ครูชอบภาพที่มีลักษณะซับซ้อนมากกว่าภาพง่าย ๆ ส่วนเด็กนักเรียนเกรด 1 ซึ่งมีอายุ 6 ขวบ ชอบภาพที่มีลักษณะง่าย และเด็กนักเรียนตั้งแต่อนุบาลถึงเกรด 5 แสดงให้เห็นชัดเจนว่า เด็กยังมีอายุน้อยยิ่งเลือกภาพลักษณะง่าย ๆ มากกว่าเด็กที่มีอายุสูงขึ้น

วูฉี แตรสังข์ (วูฉี แตรสังข์, 2514) ได้สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับความชอบภาพของเด็กไว้ดังนี้ คือ

1. เด็กโตชอบภาพถ่ายที่ยุ่งยากซับซ้อนยิ่งขึ้น ส่วนเด็กเล็กชอบภาพที่เป็นลายเส้นไม่ค่อยมีรายละเอียดมากนัก
2. เด็กประถมปลายและประถมต้น ชอบภาพเต็มหน้าและครึ่งหน้าพอ ๆ กัน และมีแนวโน้มว่าชอบภาพขนาดกลางมากกว่าขนาดใหญ่

ในเรื่องเกี่ยวกับการอ่านหนังสือของเด็ก รัญจวน อินทรกำแหง (รัญจวน อินทรกำแหง, 2517) มีความเห็นว่า วิธีที่ผู้ใหญ่ไม่ว่าจะเป็น พี่ พ่อ แม่ หรือครูอาจารย์ จะใช้ในการฝึกการอ่านก็คือ ด้วยการอ่านไปพร้อม ๆ กับเด็กที่เป็นลูกหลาน หรือลูกศิษย์ อันจะก่อให้เกิดความสนิทสนมไว้วางใจ เพราะเด็กเกิดความเชื่อถือว่าสิ่งที่ผู้ใหญ่บอก หรือแนะนำให้ทำนั้นผู้ใหญ่ปฏิบัติด้วย หรือบอกว่าหนังสือดี สนุก น่าสนใจ และการอ่านไปพร้อมกับเด็กจะทำให้เข้าใจความคิด ความต้องการ และความสนใจของเด็ก ซึ่งผู้ใหญ่จะสามารถสนองความต้องการนั้นได้

จากการวิจัยที่ได้ศึกษามา ผู้วิจัยเห็นว่า การอ่านและการเรียนของเด็กขึ้นอยู่กับชนิดของหนังสือและการสอนอ่านด้วย ผู้วิจัยจึงได้ทดลองสร้างภาพเป็นหนังสือการ์ตูนเรื่อง ซึ่งมีลักษณะเป็นภาพลายเส้นที่เด็กอายุน้อย ๆ ชอบ และมีขนาดครึ่งหน้ากระดาษ คือขนาด 10x15 เซนติเมตร ให้นักเรียนอ่านประกอบการสอนโดยให้อ่านไปพร้อมกับครู

การประเมินผลการอ่าน

การ์ตูนเรื่องมีบทบาทสำคัญในการอ่านของเด็กมานานแล้ว ถ้าเด็กไม่ได้รับอนุญาตให้อ่านการ์ตูนจะเกิดความรู้สึกว่าตนเองแตกต่างไปจากเพื่อน เด็กซึ่งไม่สามารถพูดคุยกับเพื่อนเรื่องการ์ตูนในขณะที่เพื่อน ๆ คุยกัน เด็กที่ไม่มีการ์ตูนแลกเปลี่ยนกับเพื่อน เด็กประเภทนี้อาจเข้ากลุ่มกับเพื่อนในวัยเดียวกันไม่ได้

แนวความคิดเกี่ยวกับการ์ตูนเรื่องแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม

ก. แนวความคิดของกลุ่มที่เห็นคุณค่าของการ์ตูน

1. การอ่านประกอบขึ้นด้วยชีวิตที่มั่นคงในปัจจุบัน รวมทั้งนิยายของกรีกด้วย
2. การ์ตูนสร้างประสบการณ์ในการอ่านให้แก่เด็ก เด็กจะอ่านด้วยความเพลิดเพลิน การ์ตูนอาจจะกระตุ้นให้เด็กให้พัฒนาทักษะในการอ่าน กระตุ้นให้เด็กอ่านมากขึ้น และอาจจะช่วยยั่วยุเด็กที่ไม่สนใจในการอ่านให้หันมานิยมการอ่าน ถ้าเรื่องนั้นมีความสนุกสนานพอ
3. ถ้าเด็กอ่านคำบรรยายการ์ตูนอย่างละเอียด เด็กจะมีความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งคำซึ่งเด็กจะได้พบบ่อย ๆ จากการอ่านหนังสืออื่น ๆ อีกด้วย
4. การ์ตูนใช้สำหรับโฆษณาชวนเชื่อได้เป็นอย่างดี
5. การ์ตูนใช้ช่วยการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
6. สามารถสนองความต้องการของเด็กในด้านความคิดฝัน โดยไม่ขัดกับวัยและความสามารถ และอาจจะมีความรู้สึกในขณะที่อ่านว่าได้ผจญภัย ซึ่งในชีวิตจริงอาจไม่เกิดขึ้น
7. ราคาถูก เพราะฉะนั้นเด็กสามารถเลือกซื้อได้ตามใจชอบ
8. ให้ความเพลิดเพลินแก่เด็ก และสร้างความรู้สึกร่วมให้แก่เด็กเสมือนว่าเด็กได้เข้าไปมีบทบาทในเรื่องนั้นด้วย
9. ไม่มีปัญหาทางพฤติกรรมระหว่างเด็กที่อ่านการ์ตูนเรื่องบ่อย ๆ กับเด็กที่ไม่ได้อ่านบ่อยนัก
10. จากการที่เด็กนำตัวไปพัวพันกับการ์ตูนเรื่อง เด็กสามารถที่จะปรับตัวเองให้ดีขึ้น

11. การ์ตูนช่วยให้เด็กผ่อนคลายความรู้สึกที่ไม่ปลอดภัย และความก้าวร้าว
ที่ผู้อื่นจะมีต่อตนและที่ตนจะมีต่อผู้อื่น

ข. แนวความคิดของกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการอ่านการ์ตูนเรื่อง

1. การ์ตูนชักจูงเด็กให้สนใจในหนังสือประเภทวรรณคดีที่มีค่าน้อยลง
เพราะมีความรู้สึกว่าการ์ตูนน่าอ่านมากกว่า
2. เด็กที่อ่านหนังสือไม่คล่อง จะดูเฉพาะรูป และไม่พยายามจะอ่าน
คำบรรยาย
3. การผจญภัยเท่าที่ปรากฏในการ์ตูนเรื่อง ห่างไกลจากความเป็นจริง
ทำให้เด็กไม่เข้าใจในโลกอย่างแท้จริง ถ้าเด็กอ่านหนังสือประเภทอื่นเด็กจะได้รับความ
จริงที่ใกล้เคียงกว่า
4. การ์ตูนทำให้เด็กมีจินตนาการในการอ่านน้อยมากหรือแทบจะ ไม่มีเลย
5. เรื่องและภาษาที่ปรากฏในการ์ตูนมักจะต้องในด้านคุณภาพการ์ตูนมักนิยม
ในภาษาแสง จึงเป็นการกระตุ้นให้เด็กเลียนแบบ ซึ่งขัดกับความต้องการของบิดามารดา
ผู้ปกครอง และครู
6. การ์ตูนกระตุ้นเด็กในเรื่องเพศ ความสะเทือนขวัญ และความร้ายแรง
ต่าง ๆ มากเกินไป
7. การ์ตูนทำให้เด็กขาดกิจกรรมและความสนใจในด้านอื่น
8. การที่พ่อแม่ห้ามเด็กอ่านการ์ตูน อาจจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกขัดแย้ง
กับพ่อแม่ บางครั้งเด็กแอบนำการ์ตูนมาอ่านทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนแอบกระทำความผิด
9. การ์ตูนก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาแก่เด็ก แม้จะ ไม่มีประจักษ์พยาน
แต่อย่างไรก็ตามจัดได้ว่าการ์ตูนชักนำไปสู่อาชญากรรม เพราะปรากฏว่าผู้ที่ทำผิดทาง
อาชญากรรมได้แนวความคิดและวิธีการจากการอ่านการ์ตูน
10. เด็กที่หมกมุ่นกับการอ่านการ์ตูน โดยปกติแล้วจะมีความรู้สึก
โลกของเขาไม่น่าสนใจ
11. การ์ตูนเรื่องมีผลต่อทัศนคติของเด็ก Podolsky กล่าวว่า ทัศนคติ
ของเด็กซึ่งได้รับอิทธิพลจากการ์ตูนเรื่อง จะครอบคลุมชีวิตประจำวันของเด็ก ทั้งที่บ้าน
และโรงเรียน ที่โรงเรียน เด็กจะกลายเป็นคนช่างฝัน และเชื่อในสิ่งมหัศจรรย์

12. การ์ตูนเรื่องจะขัดต่อความพยายามของพ่อแม่ และครู ในอันที่จะช่วยเด็กให้เรียนรู้ถึงการปรับปรุงในด้านสังคม เนื่องจากเด็กได้นำตัวเข้าไปพัวพันกับตัวละครที่ก้าวร้าวในการ์ตูนเรื่อง เด็กจะก้าวร้าวยิ่งขึ้นเมื่อถูกขัดขวางไม่ให้ก้าวร้าว ยิ่งกว่านั้นการ์ตูนเรื่องยังกระตุ้นเด็กให้มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อคนบางกลุ่ม ซึ่งครูและพ่อแม่พยายามจะช่วยให้เด็กมองสังคมในแง่ที่กว้างกว่านั้น

จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และจากงานวิจัยเกี่ยวกับการ์ตูนเหล่านี้ พอจะเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า การ์ตูนเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์ในด้านให้ความบันเทิง และในการเรียนการสอน ถึงแม้ว่าการอ่านการ์ตูนจะมีทั้งข้อดีและข้อเสีย และมีผลต่อสุขภาพจิตและบุคลิกภาพของเด็ก แต่การ์ตูนก็ยังเป็นสิ่งที่ไม่ควรปราศสำหรับเด็ก ไม่ว่าจะเป็นเด็กก่อนวัยเรียน เด็กวัยเรียน หรือแม้แต่ผู้ใหญ่ก็ยังชอบอ่านการ์ตูนอยู่มิใช่น้อย นอกจากนี้การ์ตูนยังสามารถใช้เป็นสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพอีกด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ

จากผลงานวิจัย นักการศึกษาหลายคนได้สรุปตรงกันว่าเด็กมีความสนใจในการอ่านหนังสือการ์ตูน ทำให้เกิดแนวความคิดในการนำเอาหนังสือการ์ตูนมาทดลองใช้ในการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก ครูในสหรัฐอเมริกาต่างก็ทดลองนำมาใช้ประกอบการสอนในวิชาต่าง ๆ กัน เช่น วิชาภาษาต่างประเทศ วิชาวิทยาศาสตร์และสังคมศึกษา เป็นต้น ปรากฏว่าได้ผลดี ช่วยนักเรียนสนใจเนื้อหาวิชามากขึ้น และทำให้การสอนดีขึ้น

โซนส์ (Sones, 1944) ได้ทำการทดลองกับนักเรียนเกรด 6 และ 7 ขึ้นละ 40 คน โดยให้อ่านหนังสือการ์ตูนเรื่อง "Wonder Woman" ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตและงานของ คลารา บาตัน (Clara Baton) สำหรับกลุ่มควบคุมให้อ่านแบบเรียนธรรมดา ผลการทดลองปรากฏว่า ในการทดสอบครั้งแรก คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มทดลองสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มควบคุมอยู่ 10-30 เปอร์เซ็นต์ แต่เมื่อให้กลุ่มควบคุมได้อ่านหนังสือการ์ตูนนั้นบ้าง ปรากฏว่าคะแนนการสอบครั้งที่สองสูงขึ้นกว่าเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนกลุ่มทดลองที่ให้อ่านแบบเรียนธรรมดากลับทำคะแนนได้ไม่สูงกว่าครั้งแรกมากนัก โซนส์ ได้สรุปผลการทดลองไว้ประการหนึ่งว่า กลุ่มทดลองได้เรียนรู้ไปมากที่สุดเท่าที่จะสามารถเรียนได้แล้ว

จากการอ่านหนังสือการ์ตูนในครั้งแรก และการอ่านแบบเรียนในครั้งหลัง จึงไม่มีผลต่อการเรียนรู้และการทดสอบครั้งที่สองมากนัก ในขณะที่กลุ่มอ่านแบบเรียนธรรมดายังเรียนรู้ได้ไม่ถึงจุดอ้อมตัว แต่ก็สามารถไปถึงจุดนั้นได้ เมื่อได้อ่านหนังสือการ์ตูน การทดลองของไชนส์แสดงให้เห็นว่าหนังสือการ์ตูนให้นักเรียนเรียนรู้ได้ดีกว่าการอ่านแบบเรียนธรรมดา

คินเดอร์ (Kinder, 1965) ได้ทำการสำรวจการใช้การ์ตูนประกอบการสอนของครูมัธยมศึกษา จำนวน 300 คน ปรากฏผลดังนี้

1. ครูทุกคนมีความพอใจในประโยชน์ของการ์ตูน
2. นักเรียนร้อยละ 97 ชอบเรียนกับครูที่ใช้การ์ตูนประกอบการสอน
3. การ์ตูนมีประโยชน์มากที่สุดสำหรับครูที่สอนวิชาสังคมศึกษา คณิตศาสตร์ และวิชาภาษาต่างประเทศ
4. ประโยชน์ของการ์ตูนอยู่ที่การใช้เป็นภาพประกอบดึงดูดความสนใจ การจูงใจ การให้ความชัดเจน และการเน้นให้เกิดอารมณ์ขัน
5. ครูและนักเรียนเห็นห้องต้องกันว่า พอใจหนังสือแบบเรียนที่มีการ์ตูนเป็นภาพประกอบ โดยให้อ่านการ์ตูนเรื่อง

บราวน์ (Brown, 1977) ได้ยกตัวอย่างการทดลองการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาของโรงเรียนมัธยมแห่งหนึ่งในสหรัฐอเมริกา โดยครูจะจัดมุมการ์ตูนไว้บนแผ่นป้ายสำหรับหน้าห้องเรียน นักเรียนจะเลือกตัดการ์ตูนจากหนังสือพิมพ์และวารสารมาติดไว้ที่มุมดังกล่าว พร้อมทั้งคำอธิบายจุดเด่นของการ์ตูนนั้น ในแต่ละสัปดาห์นักเรียนจะช่วยกันพิจารณาเลือก "การ์ตูนประจำสัปดาห์" ที่ยอดเยี่ยมและบรรยายข่าวหรือเหตุการณ์ที่สำคัญในรอบสัปดาห์ได้ดีที่สุด และติดไว้ในป้ายประกาศพิเศษ วิธีการนี้ช่วยให้นักเรียนเข้าใจจุดสำคัญของภาพการ์ตูนในหนังสือพิมพ์และวารสาร ซึ่งช่วยสะท้อนเหตุการณ์ปัจจุบันของประเทศ และของทั่วโลกได้ดีขึ้น เป็นการส่งเสริมการเรียนวิชาสังคมศึกษาได้เป็นอย่างดี

สำหรับงานวิจัยในประเทศไทยนั้น ประสงค์ สุรสิงห์ (2515) ได้ทำการทดลองเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ด้านความเข้าใจของนักเรียน จากการอ่านหนังสือบทเรียนภาษาอังกฤษที่มีตัวอักษรประกอบด้วยภาพการ์ตูนและบทเรียนภาษาอังกฤษที่ผูกเป็น

การ์ตูนเรื่อง ทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง 90 คน เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2515 แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นสามกลุ่ม กลุ่มละ 30 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า กลุ่มนักเรียนที่อ่านบทเรียนที่ผูกเป็นการ์ตูนเรื่อง มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนสูงกว่ากลุ่มนักเรียนที่อ่านบทเรียนประกอบด้วยภาพการ์ตูนและกลุ่มนักเรียนที่อ่านบทเรียนที่มีเฉพาะตัวอักษรล้วน ๆ

สุวิษ แทนปิ่น (2517) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ในด้านความเข้าใจของนักเรียน จากการอ่านบทเรียนวรรณคดีไทยสี่ประเภท อันได้แก่ บทเรียนที่มีแต่ตัวอักษร บทเรียนที่มีตัวอักษรประกอบด้วยภาพการ์ตูน โครงร่าง การ์ตูนล้อของจริง และการ์ตูนล้อของจริง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 120 คน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม เป็นกลุ่มทดลอง 3 กลุ่ม และกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม ให้เวลานักเรียนอ่านบทเรียนแต่ละประเภท และทำข้อสอบในเวลาเท่า ๆ กัน ผลการวิจัยพบว่า ผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่อ่านบทเรียนแต่ละประเภทไม่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ระหว่างนักเรียนชายและหญิงในแต่ละกลุ่มปรากฏว่า ไม่แตกต่างกัน

ประทีน คล้ายนาค (2518) ได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสุขศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการสอนด้วยหนังสือการ์ตูน กับการสอนตามปกติ ซึ่งสรุปผลได้ดังนี้ คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างกลุ่มที่ใช้อุปกรณ์การสอน และกลุ่มที่ใช้หนังสือการ์ตูนเรื่องประกอบการสอนไม่แตกต่างกัน สำหรับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหญิงและนักเรียนชาย โดยครูใช้หนังสือการ์ตูนประกอบการสอน ไม่แตกต่างกัน แต่มีแนวโน้มว่านักเรียนหญิงจะได้คะแนนผลสัมฤทธิ์สูงกว่านักเรียนชาย

สุรางค์รัตน์ ๕ นัทลุง (2521) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาสุขศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยการสอนด้วยหนังสือการ์ตูนกับการสอนแบบเดิม ใช้เวลาในการทดสอบเท่ากัน ปรากฏผลการทดลองว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้หนังสือการ์ตูน แตกต่างจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการสอนตามแบบเดิม ซึ่งใช้วิธีการสอนแบบบรรยายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ชาลี เชื่อมทอง (2528) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยวิธีสอนโดยใช้หนังสือการ์ตูนกับที่เรียนด้วยวิธีสอนตามแผนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ผลการทดลองปรากฏว่า กลุ่มทดลองที่เรียนด้วยวิธีสอนโดยใช้หนังสือการ์ตูนกับกลุ่มควบคุมที่เรียนด้วยวิธีสอนตามแผนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01

จากการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐานรวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้เกิดแนวคิดที่จะนำหนังสือการ์ตูนมาใช้ประกอบการสอนจรรยาศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ได้กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้หลายวิธี ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวได้ผลดีพอสมควร หากแต่ผู้วิจัยเกิดแรงจูงใจในการนำเอาหนังสือการ์ตูนมาดัดแปลงเป็นบทเรียนโดยยังไม่มีใครนำมาใช้ในวิชานี้ ซึ่งจะเป็นการส่งเสริม และค้นหาวิธีการที่เหมาะสมในการเรียนการสอนจรรยาธรรมในโรงเรียน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย